

Onsdagen den 31 oktober

Kl. 10.00

§ 1 Val av fullmäktig jämte suppleant i riksbanken

Företogs val av en fullmäktig i riksbanken jämte en suppleant.

Herr TALMANNEN yttrade:

Det på föredragningslistan upptagna valet är föranlett av att riksbankschefen Per Åsbrink har av sagt sig uppdraget som fullmäktig i riksbanken.

Valet avser återstående del av valperioden 1972--1975. Vid valet tillämpas acklamationsförfarande, om ledamot ej begär att valet skall förrättas med slutna sedlar.

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen till ny fullmäktig i riksbanken föreslagit herr Wickman och till personlig suppleant för honom LO:s ordförande herr Gunnar Nilsson.

Kammaren utsåg för återstående del av valperioden 1972—1975 till

fullmäktig

herr Wickman, H. Krister

suppleant (för herr Wickman)

herr Nilsson, Gunnar E., LO:s ordförande

§ 2 Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

- § 3** Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 2022 och 2023 till försvarsutskottet,
nr 2024—2036 till inrikesutskottet,
nr 2037 och 2038 till försvarsutskottet,
nr 2039—2050 till socialutskottet,
nr 2051—2055 till lagutskottet,
nr 2056 och 2057 till jordbruksutskottet,
nr 2058—2060 till trafikutskottet,
nr 2061—2067 till socialförsäkringsutskottet,
nr 2068—2070 till näringsutskottet,
nr 2071 och 2072 till trafikutskottet samt
nr 2073 till finansutskottet.

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 137—140.**§ 5 Alkoholpolitiska frågor**

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 45 i anledning av motioner beträffande alkoholpolitiska frågor.

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Alkoholpoli-
tiska frågor*

I detta betänkande behandlades motionerna
1973:125 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Pettersson i Röstånga
(fp),
1973:132 av herrar Larsson i Umeå (fp) och Hamrin (fp),
1973:133 av herr Levin (fp),
1973:245 av herr Helén m. fl. (fp),
1973:253 av herr Nilsson i Agnäs (m),
1973:261 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp),
1973:400 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp, c, m),
1973:401 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp, c, m),
1973:575 av herr Israelsson m. fl. (vpk) vari hemställt

1. att riksdagen uttalade sig för överförande av bryggerinäringen i statens ägo och hemställde hos regeringen om härför erforderlig utredning samt framläggande av förslag om övertagande,

2. att riksdagen beslutade om införande av förbud mot reklam i varje form för alkoholhaltiga drycker och hos regeringen gjorde hemställan om erforderlig lagtext,

1973:576 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c),
1973:592 av herr Wennerfors (m) och fru Sundberg (m),
1973:593 av herr Westberg i Ljusdal (fp),
1973:594 av herrar Wikström (fp) och Hamrin (fp),
1973:894 av herrar Stålhammar (fp) och Olsson i Kil (fp),
1973:1011 av herr Carlshamre m. fl. (m) samt
1973:1042 av herrar Levin (fp) och Taube (fp).

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1973:125
2. motionen 1973:132
3. motionen 1973:133
4. motionen 1973:245
5. motionen 1973:253
6. motionen 1973:261
7. motionen 1973:400
8. motionen 1973:401
9. motionen 1973:575
10. motionen 1973:576
11. motionen 1973:592
12. motionen 1973:593
13. motionen 1973:594
14. motionen 1973:894
15. motionen 1973:1011
16. motionen 1973:1042.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Bara några få ord, när vi behandlar detta betänkande.

Det är många som är besvikna i dag över att vi inte får den debatt och det beslut som skulle innebära ett krafttag för att komma till rätta med vårt lands största problem. Alkoholproblemet är vårt största problem, och den alkoholpolitik som har bedrivits är ett allvarligt misstag. Jag skall

be att få citera några ord av en känd nykterhetsledare: "Den — — — förda alkoholpolitiken är ett av detta sekels allvarligaste politiska misstag, som det tyvärr kommer att ta decennier att rätta till. Alkoholmissbruket vållar samhället kostnader och förluster som uppgår till flera miljarder kronor, även om någon exakt beräkning inte är möjlig att utföra. Samtidigt måste man komma ihåg att många av alkoholens skadeverkningar över huvud inte går att skatta i ekonomiska termer. Den som i en mansålder arbetat med alkoholskadade medmänniskor och deras anförvanter vet att detta tyvärr är alltför sant. Bakom det statistiska materialet döljer sig mänskliga tragedier av oanad omfattning."

Vi har fått vänta och vänta på den alkoholpolitiska utredningen, och under tiden har spriten skördat allt flera offer. Nu har uppgifter kommit fram om att utredningen tänker föreslå ett nytt svenskt folköl. Låt oss säga ifrån med skärpa att det inte är ett svenskt folköl vi behöver utan svensk folknykterhet. Ge oss en måltidsdryck som man kan använda utan att bli en säkerhetsrisk när man sedan sätter sig i bilen!

Vi säger till de sex i alkoholpolitiska utredningen som man sade i TV i går kväll när man redovisade hur stor andel spriten har i de många singelolyckorna: Nej tack! Jag kör bil.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping (c).

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Också jag vill med några få ord beklaga att alkoholpolitiska utredningens slutbetänkande gång efter gång skjutits på framtiden. Vi talade i debatten om mellanölet om att betänkandet ganska säkert skulle föreligga i höst. Nu ser vi faktiskt inga möjligheter att frågan skall kunna komma upp i riksdagen förrän möjligen tidigast i slutet av nästa år. Däråt är nu ingenting att göra.

I början av året väckte vi motioner i dessa frågor, bl. a. motionerna 253 och 400. Vi tog där också upp ordningen på gator och torg, bl. a. det förhållandet att man inte kan passera Sergels Torg, centralstationen och andra offentliga platser utan att mötas av och se spåren från människors bruk av starka drycker. Jag skall erkänna att en förbättring tycks ha inträtt då det gäller Storstockholms centrala delar, och det är en glädje att konstatera detta. Men det är ju ändå bara så att, såsom det framhållits, missförhållandena flyttats till andra platser.

Utskottet påpekar att det inte finns någon central stadga eller ordning som reglerar dessa förhållanden utan att de måste regleras genom kommunala bestämmelser. Jag tycker att det är bra att utskottet har skrivit på s. 14 följande som svar på min motion: "Utskottet anser sig kunna förutsätta att APU vid sin behandling av frågorna rörande de s. k. förtäring- och förvaringsförbuderna i vederbörlig mån beaktar de synpunkter motionärerna anfört." Att så sker är det minsta man kan begära.

Att jag begärt ordet beror till stor del på att jag liksom herr Johansson i Skärstad är upprörd över användningen av beteckningen "folköl". Jag har just nu i min hand en ledare från gårdagen i en av de stora tidningarna, som rent av har överskriften "Folkölet". Det som gör mig så upprörd i artikeln är att man skriver i *vi-form*. Det heter t. ex.: Skall *vi*

begåvas med ett folköl? Tidningen är visserligen kritisk mot folkölet – det kallas alltför svagt och intetsägande. Men ändå talar man hela tiden om "oss" och om "vi", som om alla svenskar behöver öl.

Man säger vidare att ett accepterande av ett sådant öl skulle vara att godta en kompromiss av sämsta märke. Alla svenskar behöver en måltidsdryck och behöver dricka när de är törstiga. Men det finns vatten, mjölk, juicer och andra underbara och hälsosamma drycker. Varför skall vi då i stället stjälpas i oss gift i form av alkohol?

Jag tycker att vi som är ansvariga i olika politiska församlingar i Sverige skulle föregå med gott exempel här. Framför allt skulle vi personligen uttala vår övertygelse om att man inte behöver alkohol för att leva och att svenska folket *inte* är ett öldrickande folk.

Får jag ge en liten illustration? I september var jag på resa med ett flygplan som gick till Afrika, och jag kom att sitta bredvid en fransk finansman. När det serverades sprit uttryckte han sin förvåning över att jag inte ville ha någonting. "Det här är gott", sade han och frågade om jag var skandinav. Jag sade att jag var svensk. Då kom hans reflexioner: "Jag har rest mycket – det tillhör mitt yrke – och jag känner mycket väl till Sverige och Skandinavien. Ni är den förste svensk jag har träffat som har tackat nej till sprit." Jag svarade: "Det är många svenskar som inte dricker sprit." – "Men kan det vara möjligt?" undrade han. – "Ja, t. o. m. i riksdagen finns det minst ett hundratal ledamöter som är absolutister." Då påstod han att jag var ute för att skönmåla Sverige.

Nu säger tidningen i den här ledaren att i Sverige har vi fått ett dåligt rykte, men vi är bättre än vårt rykte. Det är troligt, i vissa fall, men att vi skulle mynta ett sådant ord som folköl – underförstått: Sverige har ett öl som nästan alla dricker – ber jag att få avböja. Jag hoppas att ordet försvinner snabbast möjligt. Kalla ölet vad som helst, kalla det Svenska Dagbladets öl eller någonting annat – men kalla det inte folköl!

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I vpk-motionen 1973:575, som behandlas i förevarande betänkande från skatteutskottet, yrkas dels på överförande av bryggerinäringen i statens ägo, dels på införande av förbud mot reklam i varje form för alkoholhaltiga drycker.

Jag vill först i korthet framlägga den drog- och alkoholpolitiska syn som är bakgrunden till motionsyrkandena och slutligen lämna korta motiveringar till själva yrkandena. Jag vill redan inledningsvis betona att det inte är fråga om att söka hålla någon sorts moralpredikan utan om att så sakligt som möjligt analysera de bakomliggande problem som föranlett motionens tillkomst.

Även om motionsyrkandena hänför sig till åtgärder mot alkoholhaltiga drycker, så kommer jag här ofta att använda mig av begreppet *droger*. Härigenom vill jag markera att vi har inte bara ett alkoholproblem utan också problem med andra beroendeframkallande medel. Vi har att göra med en hel skala av medel från opiaterna över alkoholhaltiga drycker och vissa sömnmedel och lugnande medel ned till vanlig tobak. Gör man detta klart för sig, så blir det möjligt att på ett mera nyanserat sätt ta ställning till frågan om införande av restriktioner.

Då man försöker analysera drogproblemen och de orsakssammanhang som ligger bakom dem tror jag det är viktigt att göra klart för sig, att här möter vi inte några enkla problem utan verkligt komplexa problem, vilkas lösning kräver långsiktiga åtgärder som bygger på en verklighetsanknuten och riktig analys.

Om man studerar drog- och alkoholdebatten, kan man då urskilja några ideologier i denna debatt? Ja, det tror jag att man kan. Jag har för min del kunnat skönja två riktningar, dels den alkoholliberala och dels den helyktra.

Den alkoholliberala ideologin har jag uppfattat så att den inte anser alkoholbruket i sig skadligt. Vad man vill komma åt är det man kallar missbruk, och skadorna som följer. Målet är ett alkoholskadefritt samhälle. Det man betraktar som missbruk anses bero på bakomliggande sociala faktorer. Inriktningen blir då att söka komma åt negativa sociala faktorer, som anses leda till missbruk, och inte att angripa själva alkoholkonsumtionen. I termen missbruk ligger ju också betydelsen att det kan förekomma ett godtagbart bruk som inte leder till skador.

Vad sedan gäller den helyktra ideologin har jag uppfattat den så att den fördömer allt bruk av alkohol och att dess mål är ett alkoholfritt samhälle. Företrädarna för denna syn vill, i motsats till alkoholliberalerna, ha långtgående restriktioner kring alkoholen.

Jag vill här i korthet ta upp båda dessa synsätt till granskning. Om vi först går igenom den alkoholliberala synen så är jag av den mening att vad som kallas för missbruk inte bara beror på bakomliggande negativa sociala faktorer, även om dessa spelar en betydande roll. Av dem som börjar bruka alkohol gör inte alla detta för att fly från upplevelsen av problem, utan därför att de tycker sig genom alkoholen få visserligen kortvariga men i alla fall positiva upplevelser. Även dessa personer kan komma i beroende av medlet. Det är självklart positivt att förbättra människornas sociala bakgrundsmiljö, men det löser inte hela problemet. Åtgärder måste också sättas in mot själva medlet som sådant. Det måste göras klart att den alkoholliberala tesen "frihet under ansvar" inte håller. Det handlar inte om ett verkligt fritt val mellan bruk och icke bruk; den mycket starka alkoholtraditionens påverkan till förmån för bruk är i valsituationen överväldigande stark.

Om vi sedan övergår till att granska helykterhetsideologin, så anser jag inte heller denna invändningsfri i dagens samhälle. Betraktelsesättet leder lätt till att söka lösningen enbart hos den enskilda människan och dennas beteende. En moraliserande inställning till alkoholbrukare ligger också nära till hands. Helykterhetstanken som sådan är självfallet bra, men den är inte tillräcklig. Den kan också leda till att frågan om bruk eller icke bruk görs till en privatsak för individen, lösryckt ur sitt sociala sammanhang. Det personliga beteendet i denna fråga – särskilt då det gäller personer i opinionsbildande ställning; och till dem får vi väl räkna riksdagsledamöterna -- måste i stället ses i ett socialt sammanhang. Vederbörande måste vid varje tillfälle, då det gäller att ta ställning till bruk av alkohol eller ej i offentliga sammanhang, fråga sig hur hans beteende kan påverka andra människor. Han måste fråga sig om han bidrar till att förstärka eller försvaga den mycket starka alkoholtraditio-

nen i detta land. Att verkligen försvaga denna manifesta tradition är en av alkoholpolitikens viktigaste strategiska uppgifter. Det räcker således inte med ett individuellt, snävt och restriktivt, ibland kanske moraliserande helynkyterhetstänkande. Ett dylikt ensidigt betraktelsesätt kan också leda till att restriktioner införs som inte har stöd hos den breda allmänheten och då skapar ett motstånd hos denna allmänhet mot restriktioner som sådana. Jag vill hävda den meningen beträffande restriktioner när det gäller tillhandahållandet av alkoholdrycker, att sådana restriktioner kan accepteras endast då de är motiverade av solidaritetsskäl, har förankring bland folket och är tillfälligt nödvändiga med hänsyn till hela samhällskollektivet. Huvudinriktningen måste vara att den totala konsumtionen skall minska.

Med detta, herr talman, har jag sagt något om hur jag ser på bakgrunden till de förevarande motionsyrkandena. Jag skall nu övergå till att kort motivera just dessa.

Vill man följa huvudlinjen att försvaga och slutligen krossa alkoholtraditionen, en målsättning som endast kan uppnås på lång sikt, måste man söka likvidera all marknadsföring i form av reklam för alkoholdrycker. Enda sättet att effektivt stoppa dylik reklam är att ingripa med lagstiftning. Marknadsföring för att öka konsumtionen av mellanöl är särskilt skadlig eftersom den appellerar till i första hand ungdom i känsliga åldrar.

En annan faktor som måste angripas i detta sammanhang är bakomliggande ekonomiska vinstintressen. Svensk alkoholpolitik har också i betydande utsträckning präglats av en bestämd vilja att i möjligaste mån eliminera privata vinstintressen inom alkoholhanteringen. Detta gäller emellertid endast den hantering som avser rusdrycker, ett begrepp som inte innefattar mellanölet. Erfarenheten har visat att mellanölet kan fungera som rusdryck om tillräckliga mängder förtärs. Risken för alkoholskador, då mellanöl används som berusningsmedel, måste bedömas som större än om starksprit används för samma ändamål. Det är nämligen nödvändigt att förtära dubbelt så stor mängd ren alkohol i form av mellanöl för att uppnå samma påverkan som med starksprit. De skäl som talat för och lett till att tillverkning och distribution av starksprit sker genom samhällets försorg talar följaktligen också för att bryggerinäringen borde ligga under samhället. Det är inte obetydliga vinstintressen som då skulle elimineras. Att, som skedde i samband med beslutet 1972 om mellanölet, hävda statsfinansiella och sysselsättningsmässiga skäl för att upprätthålla en hög mellanölskonsumtion måste avvisas som förkastligt.

Det går att tillverka goda drycker som inte är skadliga, och samhället måste kunna bereda sysselsättning med mera konstruktiva uppgifter än tillverkning av skadliga alkoholdrycker.

Att förbjuda alkoholreklam och överföra bryggerinäringen i statens ägo löser givetvis inte alkoholproblemet, men åtgärderna utgör viktiga steg i en medveten långsiktig strävan att bryta alkoholtraditionen och minska den totala alkoholkonsumtionen i Sverige.

Detta är viktiga delkrav, som visserligen alkoholpolitiska utredningen har att överväga men som kommer att hävdas oberoende av vad denna

utredning kommer att föreslå. Jag hävdar för min del att riksdagen mycket väl kan ta ställning i princip i dessa två frågor utan att alkoholpolitiska utredningens slutbetänkande behöver avvaktas.

Herr talman! Jag vill slutligen yrka bifall till yrkande nr 1 i motionen 575 år 1973 om bryggerinäringens överförande i statens ägo. Dessutom vill jag yrka bifall till det yrkande som kommer att delas ut till kammarens ledamöter i anslutning till motionen 575 och som är av följande lydelse:

att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till lagstiftning om förbud mot reklam i varje form för alkoholhaltiga drycker.

Genom detta förfarande ges ledamöterna tillfälle att ta ställning till dessa två delkrav vart för sig.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I skatteutskottets förevarande betänkande nr 45 föreslås med hänvisning till alkoholpolitiska utredningen att vi inte heller i år skall fatta beslut i de alkoholpolitiska frågorna, och man förutsätter att det arbete som utredningen håller på med snart skall vara avslutat. Ja, det har vi förutsatt i flera år. Vi har hoppats på ett snabbt ställningstagande. Men om uppgifterna i pressen rörande alkoholpolitiska utredningens kommande förslag är riktiga, så undrar jag om det är så värst mycket att vänta på. Ett s. k. folköl med ett populärt namn och med en obetydligt lägre alkoholhalt än mellanölets torde inte göra saken så mycket bättre, såvida utredningen inte dessutom har andra verkligt goda förslag i bakfickan. Det hoppas jag att utredningen har.

Jag instämmer i vad som sagts tidigare, att det inte är ett folköl vi behöver utan folknykterhet. Men när det nu inte har avgivits någon reservation till utskottets betänkande är det väl hopplöst att nu få kammaren med på ett yrkande om bifall till något motionsyrkande, och bara därför skall jag avstå från att yrka bifall till någon motion. Men jag vill klart ha sagt ifrån att det ständiga förhållandet av dessa frågor är djupt olustigt. Alkoholbruket i vårt land är vårt största sociala problem. Närmare hälften av trafikolyckorna, en mycket stor del av drunkskolyckorna, minst 10 procent av de snabbt stigande sjukvårdskostnaderna och en stor del av socialhjälpkostnaderna är några konsekvenser av alkoholbruket.

Till detta kommer sedan allt personligt lidande för de inblandade, kanske framför allt för de närmast anhöriga. Vi får inte blunda för problemet. Alkoholbruket måste minskas. Därför hoppas jag verkligen att vi under nästa år skall kunna fatta beslut med sådan verkan att vi inte blir besvikna då också. Det får inte vara så att kärleken till alkoholen är starkare än kärleken till medmänniskorna.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Bara ett par randanmärkningar i all korthet.

Jag har många gånger i riksdagen förklarat mig vara en övertygad anhängare av heltäckande lösningar inom alkoholpolitiken, som ju omfattar en rad komplicerade delproblem. Mellanölsfrågan exempelvis bör därför ses i sitt sammanhang med andra alkoholpolitiska problem och

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Alkoholpoli-
tiska frågor*

hur de löses.

Det kan emellertid uppstå allvarligt otillfredsställande förhållanden inom ett specifikt alkoholpolitiskt avsnitt, då dellösningar och särbehandling av just dessa förhållanden kan vara nödvändiga. Ett sådant problem är det som redan har berörts här, alltså mellanölsproblemet. Jag skall dock inte gå in närmare på det nu.

Jag vill bara vid detta tillfälle uttala min förvåning över skatteutskottets optimism – för att inte säga överoptimism – när utskottet har gjort upp sin tidtabell för hur en mer heltäckande alkoholpolitisk reform bör kunna komma till prövning här i riksdagen. Trycklov, herr talman, är inte detsamma som en färdigtryckt produkt. Redan alkoholpolitiska utredningens betänkande kan fördröjas – det inser var och en som vet hur kontroversiella de alkoholpolitiska problemen är, då man på allvar börjar ta itu med att försöka lösa dem. Det finns tecken som tyder på att det finns risk för en betydande fördröjning. Jag var så sent som i måndags i kontakt med utredningen. Det visade sig att utredningen i en rad frågor ännu inte gjort några ställningstaganden. Ett trycklov är *en* sak – ett färdigt betänkande är en annan.

Men anta att tidtabellen i skatteutskottets betänkande håller så långt att alkoholpolitiska utredningens betänkande verkligen avges första kvartalet 1974. Det blir säkerligen ett mycket kontroversiellt betänkande, och det måste av det skälet rimligen bli föremål för en relativt lång remissbehandling. Redan bedömningen att remissvaren skall kunna finnas samlade till nästa sommar är optimistisk. Sedan skulle arbetet med propositionen vidta och propositionen därefter föreläggas 1974 års höstriksdag. Jag tror inte att det är en realistisk bedömning. Remissmaterialet blir säkerligen mycket digert. Här finns mängder av detaljproblem som i många fall är känsloladdat kontroversiella och svårtacklade och som därmed kräver mera tid vid propositionsskrivandet än några korta höstmånader. Och propositionen kan ju inte rimligen läggas på riksdagens bord i december månad; riksdagen skall väl också ha en viss tid på sig att handlägga ett så stort och omfattande ärende som det här måste bli.

Jag har på detta sätt bara önskat markera min uppfattning att några snabba resultat av alkoholpolitiska utredningens arbete knappast kan väntas och att skatteutskottets tidtabell med all sannolikhet inte håller. Skulle den mot min förmodan hålla är det klart att det ger anledning till tillfredsställelse.

Jag skall gärna tillfoga att jag tycker att skatteutskottets betänkande är ett läsvärt och högst informativt aktstycke.

Bara dock en liten anmärkning i kanten vill jag tillfoga. På s. 8 meddelas rörande alkoholpolitikens organisation: ”De centrala myndigheter och organisationer som närmast har intresse av alkoholförhållandenas utveckling i landet har etablerat samarbete på detta område genom Samarbetsnämnden i alkoholfrågan. I nämnden finns företrädare för RSV, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, rikspolisstyrelsen och statens ungdomsråd samt för alkoholforskningen, nykterhetsrörelsen och idrotten. Vidare ingår representanter för produktion och distribution på alkoholmarknaden och för de där anställdas fackförbund.” Det finns verkligen, herr talman, en sådan nämnd -- men bara på papperet. Den

saknar för närvarande varje alkoholpolitisk betydelse. Nämnden har inte sammanträtt på mycket länge, fastän det funnits åtskilliga anledningar därtill, inte minst utbyte av information mellan de i nämnden ingående representanterna för olika intressen på detta område.

Vad alkoholreklamen beträffar — herr Israelsson berörde den och ställde ett yrkande om den — är det som bekant så, att en grundlagsändring är på gång för att möjliggöra en lagstiftning bl. a. mot alkoholreklam och reklam för andra folkgifter.

I ärendets nuvarande läge när det gäller de alkoholpolitiska reformerna avstår jag, herr talman, från att ställa något särskilt yrkande.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Som framgår av skatteutskottets betänkande är detta enhälligt. Det betyder ingalunda att ledamöterna är helt ense i denna kontroversiella fråga. Anledningen till att betänkandet är enhälligt är att utskottet inte har velat fördröja APU-utredningen. Även om det, som herr Wiklund i Stockholm här säger, är risk för att det blir en fördröjning är det ändå obestriddigt att utredningen nu är i ett slutskede. Alla i utskottet — oavsett vilken inställning vi har i den här frågan — var övertygade om att vi skulle fördröja ett betänkande från utredningen ännu mer om vi skulle ha brutit ut något, tillstyrkt några motionsyrkanden eller vidarebefordrat motioner till utredningen.

Detta är kort och gott vad hela utskottsbetänkandet grundar sig på. Vi har inte bundit utredningen på något sätt, vi har inte tagit ställning. Vi har bara en förhoppning att det skall läggas fram ett förslag så snart som möjligt. Även de yrkanden som herr Israelsson har ställt här behandlas redan av utredningen. Den har sysslat med de problemen, och efter vad jag erfarit kommer den också att lämna en redogörelse just i de frågorna. Då finns det väl ingen anledning att riksdagen nu fattar beslut därvidlag. Det måste ändå vara viktigt för kammarens ledamöter, när de skall fatta beslut, att ha hela utredningsmaterialet framför sig. Jag föreställer mig att det där finns sakuppgifter som är av ganska stor betydelse för ledamöterna när de skall ta ställning i dessa frågor. Det brukar förfaras så i Sveriges riksdag att vi avvaktar resultaten från en utredning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 9

Herr TALMANNEN anförde: Propositioner ställs särskilt beträffande de olika frågor som behandlas i motionen nr 575 av herr Israelsson m. fl.

Fråga om överförande av bryggerinäringen i statens ägo

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 575 i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Alkoholpoli-
tiska frågor*

nen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 45 punkten 9 såvitt avser fråga om överförande av bryggerinäringen i statens ägo röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 575 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	264
Nej	—	26
Avstår	--	10

Herr tredje vice talmannen Virgin (m) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Fråga om införande av förbud mot reklam för alkoholhaltiga drycker

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Israelsson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 45 punkten 9 såvitt avser fråga om införande av förbud mot reklam för alkoholhaltiga drycker röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Israelsson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	211
Nej	--	48
Avstår	—	38

Punkterna 10–16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 46 i anledning av motioner beträffande uppbördsfrågor m. m.

Onsdagen den
31 oktober 1973

Ersättning åt företag för viss uppgiftsskyldighet

I detta betänkande behandlades motionerna
1973:14 av herr Sjöholm (fp),
1973:391 av herr Nordgren m. fl. (m),
1973:557 av herr Björk i Gävle m. fl. (c),
1973:891 av herr Pettersson i Lund (s),
1973:895 av herrar Svanström (c) och Johansson i Växjö (c),
1973:1029 av herrar Hyllander (fp) och Richardson (fp),
1973:1054 av herr Nordgren m. fl. (m, c, fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag syftande till att skälig ersättning erlades av allmänna medel till företagen som vederlag för deras arbete att förse myndigheterna med infordrade uppgifter samt med skattemedel,

1973:1055 av herr Nordgren m. fl. (m, c) samt

1973:1065 av herr Rydén m. fl. (fp).

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1973:14
2. motionen 1973:391
3. motionen 1973:557
4. motionen 1973:891
5. motionen 1973:895
6. motionen 1973:1029
7. motionen 1973:1054
8. motionen 1973:1055
9. motionen 1973:1065.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1054 i vad avsåg ersättning för uppgiftsskyldighet i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde sådan ändring av direktiven för utredningen om företagens uppgiftsplikt att utredningen blev oförhindrad att pröva frågan om ersättning till företagen för deras uppgiftsskyldighet till offentliga myndigheter.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Sedan flera år har vi i moderata samlingspartiet i motioner här i riksdagen krävt en rationalisering av den flora av uppgifter som företagen måste lämna till olika myndigheter. Inte sällan är samordningen så dålig att samma uppgifter måste lämnas till olika myndigheter. Särskilt upprörande är det att dessa myndigheter synes bygga upp frågorna utan tanke på om uppgifterna går att ta fram eller om detta kan ske till rimliga kostnader för företagen. Det är inte heller sällan som man krävs på rätt meningslösa uppgifter. När jag en gång meddelade att "den här uppgiften kan vi inte ta fram utan att det medför höga

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Ersättning åt före-
tag för viss upp-
giftsskyldighet*

kostnader" fick jag uppmaningen: "Gissa då!" När uppgifter skall lämnas under sådana förhållanden är de helt meningslösa.

Inte minst den senaste blanketten som gäller samhällets krav på information från näringslivet har skapat en viss irritation. Här framställs frågor som hur utvecklingen blir år 1977 i förhållande till år 1976. Man kan inte tycka annat än att det är helt meningslöst att människor i relativt små företag i det här landet skall sitta och syssla med att besvara sådana frågor. Givetvis har företagen själva oerhört mycket statistik, men den har lagts upp på det sättet att den skall överensstämma med kraven på information inom företaget. Många gånger överensstämmer naturligtvis inte dessa slutresultat i statistiken med de blanketter man får från myndigheterna.

Med hänsyn till de stigande kostnaderna inom näringslivet är det nödvändigt att man gör något för att begränsa arbetet. Under senare år har man också inom svenskt näringsliv mycket kraftigt inriktat sig på att rationalisera olika rutiner. De statliga uppgiftskraven ökar emellertid år från år. Det kan lätt förstås att de som sitter och ritar de här blanketterna i de statliga verken är ointresserade av företagens problem -- det är kanske inte att undra på när det inte kostar ämbetsverket något att begära dessa uppgifter.

Detta är anledningen till att vi i reservationen har begärt att utredningen om företagens uppgiftsplikt får tilläggsdirektiv för att utreda frågan om ersättning till företagen för de lämnade uppgifterna. Vi menar att det är nödvändigt att vi får ett sådant system från den synpunkten att det skulle kunna verka som en broms på myndigheterna, så att de iakttar återhållsamhet när det gäller att begära in statistikuppgifter. Vi har nu många gånger krävt detta, och det är förvånansvärt att inte riksdagen har velat vara med om att låta den här utredningen se över problemet från denna synpunkt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar Hovhammar, Söderström och Nordgren (samtliga m).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Utskottet avstyrker den här motionen med hänvisning till att det pågår en utredning om företagens uppgiftsskyldighet. Den utredningen har inte i uppdrag att överväga frågan om ersättning till företagen, utan dess uppgift är att söka förenkla och samordna uppgiftslämnandet och på den vägen underlätta för företagen.

Med den motiveringen och med hänvisning till att det ges ersättning i själva uppördssystemet avstyrker utskottet motionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1--6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 46 punkten 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	247
Nej	—	44
Avstår	—	1

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 7 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 47 i anledning av motioner beträffande skatt på utlandsresor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Principerna för den kommunala beskattningen av statens vattenfallsverks rörelseinkomst

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 52 i anledning av motion angående principerna för den kommunala beskattningen av statens vattenfallsverks rörelseinkomst.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:1062 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att förslag till ändrade bestämmelser rörande statens vattenfallsverks redovisningsprinciper, med beaktande av vad i motionen anförts, framlades till 1973 års höstriksdag.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1062.

Reservation hade avgivits av herr Magnusson i Borås (m), fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) samt herrar Josefson (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Olof Johansson i Stockholm (c) och Söderström (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Principerna för den
kommunala be-
skattningen av
statens vatten-
fallsverks rörelse-
inkomst*

att riksdagen med anledning av motionen 1973:1062 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde, att förslag till ändrade bestämmelser rörande statens vattenfallsverks redovisningsprinciper med beaktande av vad i motionen anförts framlades till 1974 års vårriksdag.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Den motion som behandlas i detta betänkande förekom även föregående år. I samband med riksdagsbehandlingen då gav jag en ganska ingående beskrivning av frågans tidigare behandling. Vi kan även i reciten till utskottsbetänkandet nu ta del av denna och konstatera, att frågan går 45 år tillbaka i tiden. Som ganska märkligt måste anses att trots enighet i uppfattning redan från början har de gångna årens arbete endast medfört, att Kungl. Maj:t ”bollat bort” ett ställningstagande genom att överlämna frågan till nya utredningar.

Jag tycker att det är litet beklämmande att läsa utskottsbetänkandet, och jag är tacksam över att inte tillhöra majoriteten i utskottet. Borde inte en förlägen rodnad i någon mån färga kinderna på dem som av politiskt taktiska skäl tvingats ställa sig bakom detta betänkande?

I utskottsbetänkandet kan vi läsa att ”frågan om statens vattenfallsverks rätt till gäldränteavdrag varit föremål för övervägande under de senaste 45 åren. Redan särskilda utskottet framhöll i samband med tillkomsten av den nu gällande kommunalskattelagen 1928 angelägenheten av att staten, då den uppträdde som konkurrent till enskilda företag, fick vidkännas i huvudsak samma kommunalskatt som de enskilda företagen. Utskottet erinrade särskilt om den undantagsställning staten intog i fråga om företag, vilka föll under vattenfallsverkets förvaltning.

Konkreta förslag till begränsning av statens gäldränteavdrag har framlagts av särskilda sakkunniga år 1929, av 1944 års skattesakkunniga och av en särskild sektion inom 1950 års skattelagssakkunniga. Frågan har emellertid inte föranlett andra åtgärder från Kungl. Maj:ts sida än att den hänskjutits till förnyade överväganden inom affärsverksutredningen, affärsverkskommittén och den pågående budgetutredningen (Fi 1970:64).”

Man kan inte tala om att man i detta avseende går mot nya, djärva mål i en tidsepok, då jämlikhet och rättvisa framhålls som primära önskemål. I stället undviker man konsekvent att ta någon ställning och bara förhalar lösningen med krystade motiveringar.

Detta är så mycket märkligare som det i praktiken inte torde bli några revolutionerande ändringar i stort genom ett bifall till motionen. Det framgår av utskottets skrivning. Tvärtom torde ett bifall kunna medföra att det administrativa krångel som nu måste sättas in elimineras. Jag tänker på de kompensationer för minskade skatteintäkter som för kommunernas del skett i form av skatteutjämningsbidrag under de år — 1970 och 1971 — då exceptionella förhållanden rådde. Även utskottsmajoriteten är tydlig av samma åsikt, eftersom den anför:

”Såväl bevillningsutskottet som skatteutskottet har vid upprepade tillfällen understrukit angelägenheten av att statens vattenfallsverk och enskilda kraftproducenter i möjligaste mån, jämsställs i konkurrenshänseende och att verket bidrar till kommunernas skatteintäkter i samma

utsträckning som de enskilda kraftföretagen”.

Men sedan börjar majoriteten darra på manschetten och för att få ”ett samlat ställningstagande” nöjer den sig med att krypa bakom de utredningar till vilka Kungl. Maj:t hänvisat förslaget.

Är inte 45 års överväganden tillräckligt för att få ett samlat ställningstagande? Vad kommer att hända när den nu sittande utredningen lägger fram sitt betänkande? Det finns all anledning att tro att denna utredning kommer till samma resultat som tidigare utredningar har gjort. Är då nästa steg att hitta på en ny utredning där man kan stoppa undan den här frågan? Vill man ha en lösning eller vill man inte ha en lösning? Jag frestas nästan tro att majoriteten inte vill ha någon lösning.

Vi som reserverat oss i utskottsbetänkandet vill ha frågan löst omgående, inte bara därför att den är 45 år gammal och därför att full enighet råder i princip utan också därför att vi anser att riksdagen måste tänka litet på sitt anseende. Det kan skadas av att en fråga behandlas på detta sätt.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Denna fråga har ju behandlats i riksdagen vid många tillfällen. Herr Söderström har redogjort för frågans öden under 45 år, och jag skall inte närmare gå in på detta. Jag bara konstaterar att utskottet i år liksom tidigare understryker angelägenheten av att statens vattenfallsverk och enskilda kraftproducenter i möjligaste mån jämföras i konkurrenshänseende och att verket i samma utsträckning som de enskilda kraftföretagen bidrar till kommunernas skatteintäkter. Men liksom tidigare kommer utskottsmajoriteten till sist fram till att i avvaktan på någon utrednings slutliga ställningstagande yrka avslag på motionen.

Jag har all respekt för åsikten att när en fråga är föremål för utredning så finns ett motiv för att avvakta resultatet av utredningens arbete. Utskottet har emellertid gång på gång under 45 år uttalat att i princip bör i den mån det är möjligt jämställdhet skapas mellan enskilda och statliga företag på detta område, och då borde man också kunna enas om att av regeringen begära ett förslag i den riktningen till kommande års riksdag. Enighet härom har dock inte kunnat uppnås. Utskottsmajoriteten förutsätter att förslag framläggs så snart som det är möjligt. Vi reservanter anser att efter denna långa tid av utredningsarbete bör riksdagen begära att Kungl. Maj:t till 1974 års riksdag lägger fram ett förslag till denna frågas lösning.

Herr talman! Med den motivering som jag här anfört yrkar jag bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Både bevillningsutskottet och skatteutskottet har tidigare hänvisat till pågående utredningsarbete, och det arbetet är ju inte klart ännu.

När det nu anförs att frågan är gammal, så är det ju riktigt, men det

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Sänkning av garan-
tibeskattningen av
jordbruksfastighet*

har ändå skett något under tiden. Vi har infört skatteutjämningsbidrag, som betyder att verkningarna inte alls blir desamma som tidigare. Och som ni kan läsa i betänkandet, framhåller utskottet att vattenfallsverket under de senaste åren erlagt kommunalskatter i samma storleksordning som skulle utgått vid tillämpning av affärsverksutredningens principer. Det är alltså inte riktigt när det görs gällande att ingenting har skett.

Men utskottet understryker vad såväl bevillningsutskottet som skatteutskottet har sagt tidigare: Vi vill avvakta en proposition på grundval av utförda och ännu pågående utredningar. Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 52 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 149
Nej — 145

§ 9 Sänkning av garantibeskattningen av jordbruksfastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 53 i anledning av motion angående sänkning av garantibeskattningen av jordbruksfastighet.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:137 av herr Strindberg m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen beslutade sänka repartitionstalet från 2 till 1 procent i vad avsåg jordbruksfastighet.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:137.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1973:137 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning i syfte att slopa eller sänka den kommunala garantibeskattningen av fastighet.

Onsdagen den
31 oktober 1973

Sänkning av garantibeskattningen av jordbruksfastighet

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Fastighetsskatten utgår för närvarande med 2 procent av fastighetens taxeringsvärde. Utgående skatt är dock avdragsgill mot inkomst av fastigheten, och det innebär att skatt betalas endast om fastigheten går med förlust eller lämnar mycket ringa avkastning. Det kan säkerligen inte bestridas att beskattningen inte fyller kravet på rättvisa, och detta förhållande torde också vara anledningen till att man under senare år sänkt repartitionstalet. Tidigare har ett av motiven för ett bibehållande av skatten varit att denna haft en viss betydelse för kommunerna, speciellt för en del landsbygdskommuner. Det har bl. a. gällt de s. k. kraftverkskommunerna. Ett beslut i enlighet med vad reservanterna föreslog i det föregående ärendet på föredragningslistan skulle emellertid ha skapat en viss rättvisa på det området.

Ett annat motiv för skattens bibehållande har varit tillgodoseendet av kommuner med ett stort antal fritidshus. Denna fråga skall emellertid utredas av utredningen om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Vidare torde tillkomsten av de stora kommunbildningarna ofta innebära att de boende numera har såväl sin fasta bostad som sin fritidsbostad i en och samma kommun.

Skatten torde nu vara en realitet i första hand när det gäller bostadsföreningar, bostadsaktiebolag, vissa hyreshus, en liten del av jordbruket samt till nästan 100 procent för egnahemmen. Med hänsyn till de avsevärda höjningar av taxeringsvärdena som väntas vid nästa års fastighetstaxering finns det anledning att nu överse hela denna beskattningsform, så att riksdagen under nästkommande år kan fatta ett beslut om dess borttagande eller om en ytterligare sänkning av repartitionstalet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Det är sannerligen inte första gången som riksdagen behandlar motioner om slopande helt eller delvis av garantiskatten. Att dessa yrkanden avslagits har huvudsakligen berott på att ett bifall skulle för vissa kommuner medföra ett väsentligt skattebortfall och därmed en höjning av utdebiteringen. Dessutom skulle det medföra en betydande omfördelning av skattebördan från juridiska till fysiska personer inom vissa kommuner.

Vi gjorde för några år sedan inom bevillningsutskottet stickprov, som bestyrkte detta. Även kapitalberedningen gjorde en utredning i detta avseende, vilken gav samma utslag, dvs. att ett slopande av denna skatt skulle resultera i ett väsentligt skattebortfall för kommunerna och rubba inkomstfördelningen mellan stat och kommun samt även, som jag sade, mellan juridiska och fysiska personer.

Det var alltså bl. a. med hänsyn till dessa verkningar som 1957 års fastighetssakkunniga ansåg sig endast kunna förorda en fortsatt generell avveckling av fastighetsbeskattningen. Detta förhållande har ju också varit anledning till att såväl bevillningsutskottet som skatteutskottet har avstyrkt nämnda yrkanden. Man har i stället gått på den linjen att man successivt har sänkt repartitionstalet, som ursprungligen var 5 och nu, som alla känner till, är 2.

Onsdagen den
31 oktober 1973

Sänkning av garantibeskattningen av jordbruksfastighet

När skatteutskottet nu avstyrker motionen är det alltså med den motivering som jag nyss har framfört.

Garantibeskattningen är inget särskilt problem för jordbruksfastigheterna. Tvärtom, säger utskottet, har den lika stor eller större genomslagskraft för andra fastigheter. Skatteutskottet anser sig inte kunna tillstyrka ett undantag för jordbruksfastigheter, i varje fall inte utan en föregående utredning av konsekvenserna. En sådan åtgärd blir orättvis mot andra fastighetsägare. Bevillningsutskottet sade på sin tid att repartitionstalet borde vara detsamma för samtliga grupper av fastigheter och att varje differentiering måste vara ägnad att komplicera deklara-tions- och taxeringsförfarandet.

Som herr Magnusson i Borås sade kommer väl 1975 års allmänna fastighetstaxering att resultera i en höjning av taxeringsvärdena för jordbruksfastigheter, dvs. till samma nivå som för övriga fastigheter. Men detta har ju vid varje tillfälle tidigare uppmärksammats av finansdepartementet, och det har vidtagits åtgärder i samband med dessa fastighets-taxeringar. Enligt vad utskottet har erfarit har finansdepartementet uppmärksamheten riktad på saken även nu, och vi förutsätter att det arbetet kommer att fullföljas.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! De motiv som herr Brandt har anfört för att man skall ha kvar en viss del av den här beskattningen har varit bärande, det har vi ju varit överens om. Vad jag ville peka på i mitt tidigare anförande var emellertid att förhållandena har förändrats något sedan dess och att det av den anledningen nu finns motiv för att se över hela problemet.

Jag vill varmt instämma i herr Brandts önskan när han riktar sig till finansministern och hoppas att denne, när han kommer med en ny fastighetstaxering, verkligen tar hänsyn till förhållandena, så att vi får se ett förslag om borttagande av den här skatten eller i varje fall en sänkning av repartitionstalet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 53 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja	—	257
Nej	—	39
Avstår	—	1

§ 10 Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 27 i anledning av motion om en övre åldersgräns för domare.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Häktning vid förvisning av utlänning

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 28 i anledning av motion om häktning vid förvisning av utlänning.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:1084 av herr Oskarson m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i 1 kap. 3 § brottsbalken, innebärande att till brottspåföljd i brottsbalkens mening skulle hänföras även förvisning enligt utlänningslagen.

Utskottet hemställde

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1084 gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om översyn av reglerna om häktning av utlänning som förvisats.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag anser att det finns all anledning att vara mycket försiktig när det gäller att vidga de lagliga möjligheterna att stoppa in folk i fängelse. Förvisning är inte att betrakta som påföljd enligt brottsbalkens mening i nuläget, och det torde vara synnerligen tveksamt om man på något sätt gagnar rättvisan genom att göra den till brottspåföljd.

Det är självklart föga tillfredsställande att förvisningens karaktär bedöms olika i olika lagar, och det kan mot den bakgrunden anses påkallat med en allmän översyn, som inte alls behöver innebära att förvisning upptas som brottspåföljd med vidgade häktningmöjligheter.

Så tolkade jag också utskottets skrivning, men instämmandet i motionen, finner jag nu, kommer att innebära något helt annat. Jag vill därför anföra följande.

Jag är överens med justitieutskottet om behovet av en allmän översyn av de problem som tas upp i utskottets betänkande nr 28. Mitt ställningstagande i utskottet är en följd därav. Från juristhåll har man emellertid påpekat att formuleringen längst ner på s. 12 i betänkandet, nämligen instämmandet i motionens syfte, måste tolkas som en opinionsyttring för skärpt lagstiftning. Något sådant är jag inte nu beredd att

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Häktning vid för-
visning av ut-
lämning*

stödja, och jag yrkar därför, med frångående av tidigare ställningstagande, att riksdagen med avslag på motionen 1973:1084 hos Kungl. Maj:t hemställer att de i betänkandet berörda frågorna blir föremål för översyn i samband med den allmänna översynen av rättegångsbalken.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Det kanske inte hör till vanligheten att en utskottsledamot, sedan man i utskottet varit överens om ett betänkande, i kammaren anför avvikande mening. Men det är å andra sidan inte så mycket att säga om detta -- om man har tänkt om så har man.

Men jag vill ändå till herr Lövenborg säga att avsikten med vårt förslag var ju inte att man skulle stoppa in folk i fängelse i ökad utsträckning -- en tolkning i den riktningen tror jag inte att utskottet ställer sig bakom -- utan vad utskottet har uppmärksammat, med instämmande i motionen, är ju att den praxis som nu tillämpas är inte enhetlig. Och det är väl ett intresse från allas sida att vi får en lagstiftning som är så tydlig att praxis kommer att tillämpas på ett enhetligt sätt.

Jag vill erinra om att -- som utskottet nämner -- när utlämningslagen antogs 1954 ansågs förvisning enligt utlämningslagen vara en ansvarsåföljd. Men då man går till brottsbalken finner man att förarbetena i det hänseendet är svårtolkade, och motionen syftade ju till att begreppet förvisning skulle införas i brottsbalken som en brottsåföljd.

Utskottet tar alltså inte ställning till frågan i sig. Vi menar bara att saken faktiskt bör övervägas just för att man skall kunna få en enhetlig praxis. Vi har inte bedömt den här frågan som så särskilt stor eller komplicerad, och därför har vi menat att översynen i detta hänseende kan ske oberoende av den kommande översynen av rättegångsbalken.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan som den föreligger.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag vill till utskottets talesman säga att det tillhör knappast mina vanor att gå ifrån beslut som jag har varit med om att fatta. Men det kan ju, som fru Kristensson säger, faktiskt inträffa att man efter besluts fattande och vid närmare eftertanke kommer underfund med att beslutet var mindre välbetänkt, och då är man ännu mera klandervärd om man inte tar konsekvenserna av det, vilket jag alltså har gjort. Jag har nämligen efter justeringen haft kontakter bl. a. med progressiva jurister som på det allvarligaste har varnat för en skärpning på den här punkten. Kommer reglerna inte att missbrukas i dagens läge, så kan det ske i framtiden, exempelvis under en annan regering.

Mot den bakgrunden tycker jag att det är tillräckligt med en neutral översyn och att man också kan vänta på det som är på gång.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Lövenborg under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 28 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Lövenborg under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 279
Nej -- 16

§ 12 Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 30 i anledning av motioner om vissa polisutbildningsfrågor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Vidgning av gärningsbeskrivningen för brottet främjande av flykt

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 31 i anledning av motion om vidgning av gärningsbeskrivningen för brottet främjande av flykt.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Det är med viss tvekan jag tar till orda vid behandlingen av förevarande utskottsbetänkande. Med hänsyn till att såväl utskottet som samtliga remissinstanser har avstyrkt motionen synes det föga meningsfullt att nu försöka övertyga kammarens ledamöter om det riktiga i att bifalla densamma.

Jag har med min motion velat aktualisera frågan om en ändring av 17 kap. 12 § brottsbalken, som stadgar att den som har vetskap om var förrymd intern befinner sig men vägrar att uppge detta för polismyndighet kan straffas för främjande av flykt. Enligt det allmänna rättsmedvetandet måste det vara stötande att exempelvis rymlingar har fått framträda i massmedia under angivande av okänd adress och därmed beskyddas av massmedia utan att förfarandet innebär skyddande av brottsling enligt brottsbalken. Sådana framträdanden kan bidra till en ökad misstänksamhet från allmänhetens sida mot de intagna och myndigheterna i stället för att skapa ökad förståelse för de intagnas situation. Det förhållandet att kontakter med en förrymd intern eller underlåtenhet att avslöja dennes vistelseort inte enligt gällande regler kan medföra straffansvar strider – enligt min mening – mot den allmänna rättsuppfattningen.

Av utskottets skrivning framgår att utskottet delar uppfattningen att det är otillfredsställande att förrymda interner kan intervjuas i massmedia medan polisen saknar möjlighet att avkräva intervjuaren uppgift om rymlingarnas uppehållsort. Det är riktigt, som utskottet anför, att en utvidgning av brottsbalkens bestämmelse enligt mina önskemål i motio-

Nr 123

Onsdagen den
31 oktober 1973

Vidgning av gärningsbeskrivningen för brottet främjande av flykt

Nr 123

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Ersättning åt Edvin
Karlsson, Aneby*

nen säkert inte skulle öka polisens möjlighet att spåra upp rymlingar. Men en sak är säker: massmedia skulle fortsättningsvis säkerligen ej ställa sina media till förfogande för dylika intervjuer. Bara detta skulle innebära ett större förtroende för rättsväsendet.

En annan sak. Jag har sedan jag väckte den här motionen blivit beskylld för att vilja komma åt pressen, dvs. pressens frihet. Ingalunda! Det är snarare på det sättet att jag genom denna motion velat slå vakt om pressens anseende hos allmänheten.

Herr talman! Motionen har avstyrkts. Jag finner det föga meningsfullt att yrka bifall till densamma, men jag har ändock velat ge min mening till känna.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

Nr 32 i anledning av motion angående kontroll av rätt att medföra barn ut ur landet

Socialutskottets betänkande

Nr 24 i anledning av motion om viss översyn av smittskyddslagstiftningen

Utbildningsutskottets betänkanden

Nr 37 i anledning av motion angående utbildningen inom barna- och ungdomsvårdsområdet

Nr 38 i anledning av motioner angående uppdragsforskning vid universitet och högskolor m. m.

Nr 39 i anledning av motion om översyn av utbildningen av lärare för gymnasieskolans vårdlinje m. m.

Nr 40 i anledning av motion om ändrade anställningsförhållanden för viss lärarpersonal i gymnasieskolan

Nr 41 i anledning av motioner angående grundskolans högstadium

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 15 Ersättning åt Edvin Karlsson, Aneby

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 16 i anledning av motion om ersättning åt Edvin Karlsson, Aneby.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:1344 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Lothigius (m) vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om ersättning åt Edvin Karlsson, Aneby, för förlorad arbetsförtjänst avseende tiden 15.12 1963 till den 31.8 1966 med en summa av 35 000 kronor, varvid i nämnda belopp skulle ingå ersättning för sveda och värk.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1344.

Nr 123

Reservation hade avgivits av herrar Lothigius (m) och Komstedt (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

Onsdagen den
31 oktober 1973

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1344 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande viss ytterligare ersättning åt Edvin Karlsson, Aneby.

*Ersättning åt Edvin
Karlsson, Aneby*

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Trafikutskottets betänkande nr 16 behandlar motionen 1344 av herr Lothigius och mig rörande ersättning åt Edvin Karlsson i Aneby med anledning av en olycksskada i samband med arbete i SJ:s busstrafik i Jönköping den 22 februari 1962.

Till följd av olyckan sjukskrevs Karlsson t. o. m. den 22 juli samma år. Genom beslut i riksförsäkringsverket den 27 mars 1963 förklarade riksförsäkringsverket att livränta till Karlsson ej kunde utgå på grund av skadan, enär hans arbetsförmåga till följd av denna – efter sjukskrivningstiden – blivit nedsatt med mindre än en tiondel.

Som framgår av utskottets skrivning har Karlsson fört en envis kamp om, som han anser, en skälig kompensation för de lidanden och den förlorade arbetsinkomst som han på grund av skadan ådrog sig i samband med olyckan i arbetet den 22 februari 1962. Tyvärr har hans envisa kamp inte gett önskvärt resultat. Det är mycket svårt att få försäkringsmyndigheterna att acceptera sambandet mellan Karlssons sjukdomstillstånd och de skador som olyckan föranledde. Dock har Karlsson som stöd för sina ersättningsanspråk läkarintyg, bl. a. av docent Per Richardsson från Aneby, specialist i kirurgi och ortopedi, där det framgår att man icke kan bortse från att Karlssons sjukdomstillstånd har ett samband med olyckan den 22 februari 1962. Vidare kan hänvisas till vad doktor Almqvist i Jönköping skrivit i journalen den 16 januari 1965. Där framgår bl. a. att ”förändringarnas typ och skillnaden mellan de två undersökningarna talar bestämt för en cerebral läsion och samband med olycksfallet år 1962, med fortfarande kvarstående residualtillstånd efter skadan”.

Vidare har doktor Jan-Ebbe Svenson, neurologiska kliniken i Linköping, anfört i läkarintyg att ett klart samband mellan olycksfallet den 22 februari 1962 och patientens lägeyrrel föreligger.

Utskottet har med stöd av riksförsäkringsverkets yttrande anfört att enligt anteckningar i sjukhusjournalen har Karlsson sedan juli 1962 och fram till december 1963, då Karlsson avgick med ålderspension, kört buss hela tiden utan särskilda svårigheter.

För bemötande av detta vill jag ordagrant citera vad Karlsson anfört i en skrivelse till Konungen den 27 februari 1968: ”Så blev jag i mitten av juli utskriven för att försöka arbeta, men det var med knapp nöd det gick, då jag höll på att stupa varje dag trots att jag hade en lätt körning. Då jag kände att jag inte orkade fortsätta på grund av yrseln som var ständigt besvärande, begärde jag den 3 april 1963 ny läkarundersökning och fick medgivande därtill av riksförsäkringsverket.” Undersökningen resulterade i att Karlsson erhöll reducerad pension från december 1963.

Med hänvisning till att Karlssons sjukdomsbesvär har samband med

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Ersättning åt Edvin
Karlsson, Aneby*

den nämnda olyckan är det både rimligt och skäligt att Karlsson tillerkännes ytterligare ersättning, varför jag, herr talman, yrkar bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen av herrar Lothigius och Komstedt.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Motionärerna har krävt en viss ersättning för förlorad arbetsförtjänst åt den i arbetet skadade Edvin Karlsson. Ärendet har prövats inom alla de olika instanser vars uppgift är att följa upp olyckshändelser och sjukskrivningar av inte minst den här karaktären. Ingen av dessa instanser har kunnat tillstyrka att en särskild, och som motionärerna säger rimlig, ersättning borde utgå.

Det hör till saken att Karlsson skadades den 22 februari 1962 och återgick i arbetet redan den 23 juli samma år. Han erhöll också pension från sin tjänst vid SJ i december 1963 – alltså vid 63 års ålder. Han hade då innehaft tjänsten hos SJ i hela åtta år. Därefter sjukskrevs han på nytt, och det var i samband därmed som försäkringskassan hade ansett hans arbetsförmåga vara så nedsatt att han skulle tillerkännas hel förtidspension från försäkringskassan fr. o. m. september 1966.

Det är väl just det inkomstbortfallet som närmast har föranlett motionärerna att begära att en särskild ersättning skall utgå. Man har räknat fram att det skulle röra sig om ett skadeståndbelopp på ca 35 000 kronor. Det skulle vara ersättning för sveda och värk som på så sätt skulle komma Karlsson till godo.

Ärendet har, som jag sade inledningsvis, prövats av alla instanser – riksförsäkringsverket har prövat det, och försäkringsdomstolen har dömt i ärendet. Allt detta sammantaget gör att ärendet har prövats mycket ingående. Det är mot den bakgrunden som utskottet vid sin behandling av ärendet, efter att ha tagit del av alla de handlingar som åberopats, har kommit fram till slutsatsen att den prövning som har föregått beslutet i instanserna har skett på sätt som är föreskrivet och att därutöver ingenting har framkommit som föranleder utskottet att förordna bifall till vad motionärerna har önskat.

Mot den bakgrunden, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Lothigius och Komstedt, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Falköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Lothigius och Komstedt.

Onsdagen den
31 oktober 1973

Ökat driftsamarbete mellan de statliga kommunikationsverken

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Falköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 235
Nej -- 43
Avstår -- 15

§ 16 Ökat driftsamarbete mellan de statliga kommunikationsverken

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 17 i anledning av motion om ökat driftsamarbete mellan de statliga kommunikationsverken.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Anledningen till att herr Jonsson i Alingsås och jag väckte motionen 317 i våras var att vi menar att en ökad specialisering, kombinerad med ett ökat samarbete mellan i första hand SJ och postverket, borde kunna medföra betydligt förbättrad service utan att de totala kostnaderna skulle behöva stiga. Postverket har ju ett väl förgrenat nät av postanstalter som ger allmänheten en god service. Dessutom ger man med hjälp av sina lantbrevbäringslinjer ytterligare stora delar av sin kundkrets god service.

Däremot saknar postverket i stort sett en utbyggd transportapparat mellan sina postanstalter -- jag undantar då storstäderna -- och får i huvudsak förlita sig på att köpa tjänster från SJ och andra transportföretag.

SJ å sin sida har en väl utbyggd transportapparat men ganska få lokala stationer, vilka i stora delar av landet knappast bjuder sina kunder en godtagbar service. I många länder förekommer exempelvis för postpaket och godstransporter ett samarbete mellan respektive länders järnvägsföretag och postverket. Vi finner ett dylikt samarbete vara lämpligt även i Sverige.

Vi menar alltså att posten, när det gäller såväl mindre gods som postpaket, skulle fungera såsom mottagare från respektive utlämnare till allmänheten under det att SJ skulle svara för transporter mellan inlämningsort och adressort.

Jag vill tacka för trafikutskottets omsorgsfulla behandling av motionen. Bl. a. inhämtades yttranden från postverket, televerket och SJ. Jag kan emellertid inte underlåta att citera en del av vad postverket yttrat. Det står i statsutskottets betänkande på sidan 8 näst sista stycket:

"Det föreligger således ett ganska stort intresse att få kunderna att skicka de lättare paketen genom Postverket (medelvikten per paket är ca 2,5 kg), medan de bör sända de tyngre och skrymmande paketen genom SJ. Maximivikten för postpaket bör inte heller höjas till 25 kg. I detta sammanhang kan nämnas att samråd äger rum med SJ vid taxesättningen av postpaket resp. järnvägs gods. Taxorna är anpassade så att man skall få den önskade fördelningen mellan de båda verken av lättare resp. tyngre paket eller gods, beroende på vilket verk som har bäst förutsättningar att

ha hand om distributionen.”

Detta är egentligen ganska avslöjande. Det markerar att posten och SJ ser samarbetet enbart som ett medel att göra det så ekonomiskt bra som möjligt för respektive verk, men man tappar bort kundens intresse. Visserligen säger SJ i samband med bannnedläggningar att man i stället skall ha godsombud på de platser som drabbas, men efter ett tag försvinner godsombuden. Effekten blir att den som vill skicka gods med SJ hänvisas till att köra en, två och ibland kanske ännu fler mil till en ort där det finns möjlighet att lämna in gods. På samma sätt får man åka miljals för att hämta sitt gods.

Detta medför naturligtvis en enorm belastning för företagare, jordbrukare och andra som snabbt behöver få fram en reservdel eller någon förnödenhet som väger 20 à 25 kilo. Sådant gods vill posten inte ha, för det passar inte in i dess transportapparat, och SJ hänvisar vederbörande att åka till närmaste SJ-inlämningsställe som kanske ligger på ett avstånd av 1,5 à 2 mil.

Jag hade tänkt nämna en hel del exempel, men jag avstår från att förlänga debatten med det. Jag räknar med att motionen redan fyllt sitt syfte, nämligen att stimulera de statliga kommunikationsverken till ett ökat samarbete. Jag hoppas att man därvid inte bara ser till det egna verkets intressen utan även beaktar kundernas intresse av en god service.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Med detta anförande, i vilket herr Jonsson i Alingsås (fp) instämde, var överläggningen slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 18 i anledning av motion angående minimikraven för bostäder på fartyg.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Idefjorden, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 32 i anledning av motioner angående Idefjorden, m. m.

Herr MAGNUSSON i Tanum (s):

I anslutning till jordbruksutskottets betänkande nr 32 angående föreningarna i Idefjorden och även i anslutning till den debatt som tidigare i år förts i detta ärende vill jag anföra några synpunkter.

Idefjorden, som är en gränsfjord mellan Norge och Sverige, är en typisk tröskelfjord med en längd av 25 km. En tröskel vid Svinesund är endast ca 8,5 m djup medan djupet i innanför liggande områden ligger på 30–40 m. Själva inre delen är grund och utgör mynningsområde för Rørsälven (Enningdalsälven).

Vid Halden mynnar Tista (Haldenvassdraget). I denna mynnar avlopp

Onsdagen den
31 oktober 1973*Idefjorden, m. m.*

från Saugbrugsforeningens industrier. Dessutom finns olika andra utsläpp, varav det sanitära avloppsvattnet från Halden är det största.

En mycket stark belastning av föroreningar har särskilt de senare åren medfört flera allvarliga förhållanden. Idefjorden är helt död i vattenskikt under 2 à 3 m. Endast i ett tunt övre skikt kan lax tidvis passera fjorden upp i Enningdalsälven. Påverkan av föroreningen börjar göra sig kännbar i Singlefjord utanför Idefjorden, där ännu värdefulla bestånd av fisk, räka, krabba och hummer finns. Denna fjord är säkerligen väsentligt påverkad av utsläpp från framför allt industrier i yttre Oslofjorden. Vissa iakttagelser pekar mot att Idefjordens förorening håller på att utbreda sig även till *Singlefjord*. Orsaken härtill synes vara de under senare år ökade utsläppen till Idefjorden.

Realistiska planer – utarbetade av svensk konsultfirma – finns för minskande av Saugbrugsforeningens utsläpp. Kostnaden härför rör sig om 100 miljoner norska kronor med årlig driftkostnad om ca 9 miljoner norska kronor.

Frågan om bidrag av norska statsmedel kommer upp under hösten, och man räknar med bidrag till Saugbrugsforeningen i sådan storlek att åtgärderna blir genomförda. Omfattningen härav synes bli helt beroende av bidragets storlek.

Ett grovreningsverk för det sanitära avloppsvattnet från Halden beräknas tas i bruk sommaren 1974, innebärande ca 30 procents reningseffekt. Genomförandet av dessa åtgärder kommer att ta flera år, och effekten härav blir märkbar först efter en tid. När alla åtgärder genomförts inom Saugbrugsforeningen, räknar man med att utsläppen skall motsvara de som rådde under 1950-talet.

Fiskerikonsulent Ulf Lundin vid lantbruksnämnden i Uddevalla har i samarbete med norska intressenter redovisat ett förslag, som skulle möjliggöra att fiskbeståndet i Idefjorden kunde bevaras. Jag anser det värdefullt att detta förslag kommer till riksdagens kännedom, och därför redogör jag för förslaget.

Idefjordens vattensituation är helt beroende av den "ventilation" som åstadkoms av över tröskeln inströmmande friskt saltare bottenvatten samt tillskott av sötvatten, främst från Enningdalsälven. Sötvattnet från Tista är däremot starkt förorenat.

Fjordens vatten utgörs av ett sötare ytskikt ned till ca 3 meter, varefter vidtar ett saltare bottenvatten. Detta är praktiskt taget syrgasfritt utom vid kortare tillfällen i yttre fjorden, då friskt vatten inträngt och trängt undan bottenvattnet genom sin större täthet. Vid en sådan situation pressas bottenvattnet uppåt, och den fisk som befunnit sig i ytvattnet dör av syrgasbrist.

Detta drabbar lax och öring, vilka numera är de enda fiskslag av värde som finns i fjorden. De uppvandrar på eftersommaren och hösten som könsmogen fisk genom fjorden till Enningdalsälven för lek, och de vuxna laxungarna utvandrar som ett- och tvååriga om våren.

Dessa vandringar har från senare delen av 1960-talet blivit starkt beskurna genom att lax och öring dött i stort antal under uppvandringen. Ännu finns dock ett laxbestånd som synes bestå av enbart större exemplar. Största risk finns att även det slås ut innan några reningsåtgärder hinner verka.

Enningdalsälven upprinner i Boksjöarna på gränsen mellan Sverige och Norge och avbördar dessutom norra, mellersta och södra Kornsjöarna, de tre Bullaresjöarna samt ett antal mindre vatten. Södra Boksjön har fram till slutet av 1960-talet reglerats för flottning och virkestransport, men regleringen är numera nedlagd. Tiden härför sammanfaller med starkt tilltagande laxdöd i Idefjorden. Upphörandet med regleringen medförde dessutom vissa nackdelar beträffande vattenföring nedan Boksjön, då den utjämnande effekten av magasinet i Boksjön försvann.

Från markägarsidan har utförts vissa rensningar för att söka eliminera dessa nackdelar. Ett upptagande av regleringen av Boksjön skulle därför gagna såväl jordbruksintresse som fiske. Vattenföringen i systemet skulle härigenom kunna hållas högre under den mest utsatta tiden under sommaren och ett tillskott av sötvatten tillföras Idefjorden, när största risk för fiskdöd föreligger och uppvandringen av lax sker – i mitten av tidsperioden juni- augusti. Fiskdöd skulle sålunda kunna undvikas framför allt i den innersta delen, där laxen ansamlas i väntan på att vandra upp, en del som fram till 1970-talet varit förskonad från fiskdöd.

Den ökade sötvattenstillförseln synes därtill förbättra vattenkvaliteten på en svårt utsatt sträcka mitt för Halden, där påverkan av utsläppen från industrin är mycket kraftig.

I början av 1960-talet insattes kraftiga odlingsåtgärder, vilka gav ett mycket bra resultat. Det bästa året beräknades laxfisket i Idefjorden ha givit mellan 2 000 och 3 000 laxar, fördelade på ca 200 fiskande. Sportmässigt fångades samma år ett 75-tal laxar i älven på för allmänheten upplåtet område. Man räknade med att laxbeståndet nu skulle genom egen reproduktion -- eventuellt med hjälp av vissa odlingsinsatser, som man var intresserad av att uppehålla och som fortfarande utförs -- bli lika givande som t. ex. i Mörrum eller Falkenberg. Detta inträffade ej, utan allt tätare rapporter kom om många tiotal döda laxar i Idefjorden.

Intresset från organisationernas sida övergick alltmer denna tid till att söka ernå stationära bestånd av öring för sportfiske i stället för lax i älven, och man satsade alltmer härpå i takt med att laxdöden sträckte sig allt längre in i fjorden. I och med att planerna på innehållande av en väsentlig del av Saugbrugsforeningens utsläpp blir realistiska och även det kommunala utsläppet minskar kommer frågan om åtgärder beträffande laxbeståndet i ett annat läge.

Den starka decimeringen på grund av fiskdöd under en lång rad av år har medfört att beståndet nu är allvarligt hotat. Laxar har eftersommaren 1973 dock iakttagits i ett starkt begränsat antal t. o. m. upp i Bullaren, vilket ej förekommit under flera år. Överlevande laxar bör sålunda ännu genom sin reproduktion kunna hålla beståndet vid liv. Detta bekräftas av iakttagelser om att laxungar finns kvar i Berbyälven. Där har även inplantering skett av lax från andra bestånd i Norge, vilket ej är en direkt lämplig fiskevårdsåtgärd med hänsyn till att det är av avgörande betydelse för laxens bevarande att beståndets specifika egenskaper bibehålles.

Idefjorden är en extrem tröskelfjord som i framtiden kommer att utnyttjas som recipient för industriellt och sanitärt avloppsvatten i relativt betydande mängder. Eftersom bottenvattnet i fjorden är stagne-

rande kommer detta troligen fortvara att – åtminstone under mycket långa tider mellan ventilationerna – ha så låg syrehalt att något bestående biologiskt liv ej kan existera. Ytvattnet synes däremot kunna hållas i relativt gott skick, och fiske och friluftsliv kunde ske med gott utbyte.

Fjorden kommer som hittills att ventileras med olika mellanrum, varvid ytvattnet trängs undan av syrgasfattigt bottenvatten. Vid senare tillfällen – särskilt om det inträffar sommartid – finns fortfarande risk för viss fiskdöd. Ett relativt kraftigt tillskott av friskt sötvatten skulle väsentligt minska dessa risker. Detta är alltså fallet, även om industriutsläppen nedbringas till ungefär 1950-talets nivå. Genom tillväxt av andra industrier och befolkning på norska sidan kommer utsläppsmängderna ständigt att öka och att för framtiden vara av betydande omfattning. En ytterligare utbyggnad av reningsåtgärder måste därför ses som högst aktuell.

De föreslagna åtgärderna för att under utsatta tider förbättra vattensituationen i fjordens ytvatten får därför betraktas som inte endast nödvändiga ur kortsiktig bedömning för att rädda ett hotat laxbestånd från undergång utan även som viktiga för att på längre sikt verksamt bidra till en sådan förbättring att fiskdöd kan i stort sett elimineras. De skissade åtgärderna får ej ses som ett alternativ till reningsåtgärder. Deras inverkan härför är alltför ringa, och de kan på inget sätt ersätta reningsåtgärder. De kan i stället ha sin stora betydelse som ett viktigt komplement, som kan tillgripas i utsatta lägen för att minska skador som vid ett rikt laxbestånd enligt tidigare erfarenheter skulle kunna bli betydande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande nr 32 har tillkommit på grund av två motioner som väckts under vårriksdagen, den ena av min namn- och partibroder herr Mattsson i Lane-Herrestad och mig själv, den andra av herr Stålhammar m. fl. Vi har i vår motion ställt kravet att riksdagen skall uppdra åt Kungl. Maj:t att agera för att få till stånd en förbättring av vattenvårdssituationen i Idefjorden.

Utskottet har redogjort för alla de utredningar som har skett i den här frågan, och förhoppningarna för framtiden om åtgärder kommer till stånd har herr Magnusson i Tanum talat om. Jag kan alltså förbigå bägge de avsnitten.

Jag konstaterar att man från de berörda områdena – nuvarande Strömstads kommun och Tanums kommun, men framför allt från Strömstads kommun och tidigare Vette kommun, som direkt gränsar till Idefjorden – under årtionden har arbetat för att väcka uppmärksamhet i den här frågan. Det har också tidigare i riksdagen gjorts framstötningar för ett svenskt agerande. Det är därför med verklig tillfredsställelse som vi i det berörda området läser vad jordbruksutskottet skriver på s. 3 i sitt betänkande: ”Med hänsyn till den svårartade graden av förorening varom här är fråga synes det utskottet synnerligen angeläget att strävandena snarast leder till ett godtagbart resultat. Utskottet vill för sin del understryka vikten av att man från svensk sida vidtar så snabba och

kraftfulla åtgärder som möjligt för uppnående av angivna syfte.”

Det är en mycket bra skrivning, som vi självfallet kommer att fästa mycket stora förhoppningar till. De förhoppningarna måste ställas på regeringen, eftersom riksdagens beslut kommer att innebära att det måste ankomma på Kungl. Maj:t att välja de former under vilka man vill arbeta för att försöka uppnå det angivna syftet. Utskottets uttalande är dock så helt klart och positivt att det ger oss en förhoppning om att det nu verkligen skall bli möjligt att gå över från den oerhörda mängd utredningar och alternativ som har förekommit i debatten till konkreta åtgärder.

Utskottet säger vidare: ”Det mest effektiva sättet att åstadkomma förbättringar av Idefjordens vatten är självfallet att vidta åtgärder som är direkt inriktade på föroreningskällorna.” Det är vad vi nu hoppas skall komma till utförande efter detta klara ståndpunktstagande från riksdagen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Som motionär i den här frågan vill jag bara uttrycka den förhoppningen att det positiva utskottsbetänkandet nu verkligen skall leda till ett faktiskt resultat så att vi slipper att gå på gång aktualisera frågan här i riksdagen. Den har varit en följetong under de senaste sex åren. År 1968 motionerade herr Åberg om åtgärder mot föroreningarna i Idefjorden. År 1971 interpellade jag i samma fråga, 1972 interpellade herr Mattsson i Skee och 1973 motionerade folkpartiet och centern i två motioner om just denna fråga.

I interpellationssvaret till herr Mattsson år 1972 sade jordbruksministern att det inte fanns större anledning till oro, frågan skulle säkert ganska snart lösas. Den gjorde inte det, och nu har jordbruksutskottet på ort och ställe studerat den enorma förorening som äger rum i området kring Idefjorden. Det är glädjande att insikten om nödvändigheten av åtgärder här nu är så stor och att ambitionen att göra någonting tydligen finns hos alla berörda parter. Nu ligger alltså initiativet hos regeringen.

Jag hoppas bara att inte någon på något vis tolkar det som står i utskottsbetänkandet om att man bör öka tillskottet av sötvatten till Idefjorden på det sättet att man inte skulle behöva göra någonting åt själva föroreningskällan. Man tar ju inte bort föroreningarna genom att späda ut vattnet, och jag tolkar i det fallet herr Magnussons i Tanum anförande så att också han ser sötvattenstillförseln enbart som ett sekundärt komplement medan det viktiga är att man nu i första hand verkligen går in på själva föroreningskällan. Det innebär att man inte längre hänvisar till utredningar eller pågående undersökningar utan att regeringen tar initiativ för att omedelbart komma till rätta med den naturförstöring som just nu äger rum i Idefjorden.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag i betänkande nr 32.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 33 i anledning av motioner angående internationell miljövård

Nr 35 i anledning av motion om bättre information och rådgivning rörande flyttning från storstadsområden

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 20 **Trädgårdsanläggningar och en statlig konserv- och förädlingsindustri i Norrbotten**

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 36 i anledning av motion om trädgårdsanläggningar och en statlig konserv- och förädlingsindustri i Norrbotten.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:330 av fru Marklund (vpk) och herr Lövenborg (vpk) vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde att frågan om statliga insatser för etablerandet av stora trädgårdsanläggningar i Norrbotten samt uppbyggnaden av en statlig industri för förädling av jordbruks- och trädgårdsprodukter blev föremål för skyndsam utredning.

Utskottet hemställde att riksdagen lämnade motionen 1973:330 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:330 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att frågan om en statlig etablering av stora trädgårdsanläggningar och uppbyggnaden av en statlig industri för förädling av jordbruks- och trädgårdsprodukter i Norrbotten blev föremål för skyndsam utredning.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det är inte alltför ofta som jag känner behov av att citera kommerskollegium, men jag gör det i dag i samband med behandlingen av motionen 330. Vpk-motionen, som mynnar ut i förslag om statliga insatser för etablerandet av stora trädgårdsanläggningar i Norrbotten och uppförandet av en statlig industri för förädling av jordbruks- och trädgårdsprodukter, viftar man inte bort så lättvindigt som ofta brukar vara fallet med motioner från vårt håll.

I betänkandet nämner man att kommerskollegium för sin del inte vill avstyrka viss utredning rörande föreslagen utbyggnad av trädgårdsnäringen. Jag vill citera vidare ur yttrandet, där det bl a. heter:

”Kollegiet anser att med hänsyn till sysselsättningsproblemen i Norrbotten alla möjligheter att skapa nya arbetstillfällen i området bör prövas. Det är å andra sidan viktigt att de insatser som görs grundar sig på realistiska ekonomiska beräkningar.

Onsdagen den
31 oktober 1973

Trädgårdsanläggningar och en statlig konserv- och förädlingsindustri i Norrbotten

Kollegiet har ej den sakkunskap som krävs för att bedöma de naturliga förutsättningarna för trädgårdsodling i Norrbotten men vill ej bestrida möjligheten att de väl tål jämförelse med andra landsändars.”

Kommerskollegium överlämnar också yttrande från Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare. Handelskammaren understryker att såvitt den känner till är i Norrbotten de naturliga förutsättningarna för trädgårdsodling utomordentligt goda, även om artspridningen av naturliga skäl icke är lika stor som söderut. Handelskammaren anför dels att behovet av inkomstbringande sysselsättning är stort, främst i glesbygden, dels att insatser för ökad trädgårdsodling bör omfatta även Västerbottens län, där förhållandena i stort sett är likartade. Handelskammaren tillstyrker slutligen en förutsättningslös utredning.

Det är alltid sympatiskt med blygsamhet, och kommerskollegium erkänner att det inte har den sakkunskap som erfordras. Men, herr talman, den erfarenheten finns redan på annat håll. I den långa och intressanta bilagan till reservationen delges kammarens ledamöter också erfarenheter som bör väga mycket tungt. Där skildras en 50-årig odlargärning, som på ett övertygande sätt illustrerar just vilka möjligheter det finns för utvidgad trädgårdsodling i stor skala i Tornedalen men givetvis också i andra delar av Norrbotten och säkerligen också i andra Norrlandslän.

Jag skall inte trötta kammaren med att skildra vad som har varit möjligt att bygga upp i närheten av Övertorneå. Det finns redan i tryck i betänkanudet, och dessutom har jordbruksutskottets ledamöter besökt anläggningen i fråga och vet följaktligen vad det handlar om. Men vi menar att anläggningen i Övertorneå kunde få många efterföljare, både större och mindre, och jag tycker det vore lika naturligt att staten satsade på att tillvarata de naturtillgångar som här är aktuella som att man satsar på gruvdrift, järnframställning, träförädling osv.

Det är därför vi efterlyser ett brett statligt engagemang på detta område och det är, som framgår av reservationen, inte bara erfarenheterna från Övertorneå som åberopas utan också andra. Dit hör bl. a. de väldiga trädgårdsanläggningarna på Kolahalvön, där man ju driver mycket stora trädgårdsanläggningar med utmärkta resultat. Jag har själv besökt området i fråga och kan bekräfta de erfarenheter som herr Takman hänvisar till. Då skall vi också komma ihåg att klimatet inte är mildare i Murmanskområdet utan tvärtom, men det hindrar inte att erfarenheterna är så goda att man friskt och frejdigt satsar på byggandet av ännu fler stora statliga trädgårdsanläggningar.

Också kvaliteten på de grönsaker som odlas norr ut vore värd ett särskilt kapitel. Det är en vetenskaplig realitet när man säger att kvaliteten på produkterna i norr blir bättre än söderut. Detta sägs inte för att förolämpa grönsaksodlare i Syd- och Mellansverige, utan här handlar det om naturliga förutsättningar. För flera kulturer är det ingen överdrift att säga att man i norra Sverige har världens bästa förutsättningar. Tvärtom vad som är den vanliga föreställningen har vi bördiga marker, vi har de många soltimmarna under den korta tid när det växer så att det knakar. Våra grönsaker blir vackra, saftiga och vitaminrika.

Jag är mot den bakgrunden övertygad om att vi pläderar för en riktig

Onsdagen den
31 oktober 1973

Trädgårdsanläggningar och en statlig konserv- och förädlingsindustri i Norrbotten

linje när vi föreslår satsning på uppbyggandet av stora statliga trädgårdsanläggningar kombinerat med förädlingsindustri.

Dessutom – det är en annan viktig aspekt som påpekats i sammanhanget – behöver vi flera jobb. Det exempel som åberopas i reservationen och dess bilaga visar att det skulle kunna bli en betydande sysselsättnings-effekt, om man i stor skala sloge in på den linje som vi rekommenderar. Vad skulle det inte betyda exempelvis för Tornedalen – en av de bygder som hårdast har drabbats av avfolkningspolitiken? Jo, det skulle ge arbete och utkomst för ungdom och äldre, det skulle innebära ett förnuftigt tillvaratagande av de naturtillgångar som nu får ligga outnyttjade. Motionärerna har inte begärt att riksdagen nu skall fatta beslut om en sådan statlig etablering i stor skala. Vi har bara begärt en skyndsamt utredning för att undersöka möjligheterna, men utskottet föreslår att motionen avslås. Man gör det med den motiveringen att en utredning vore obehövlig, då den utbyggnad som vi syftar till kan åstadkommas med hjälp av nuvarande stödformer.

Såvitt vi förstår och kan bedöma finns inte dessa möjligheter. Det finns möjlighet att få lån och bidrag till begränsade satsningar till bär- och köksväxtodlingar. Man åberopar de statliga lånegarantierna till lokaler för uppsamling, sortering osv., men vi anser inte att det räcker. Dessa stimulansåtgärder kan inte skapa de stora anläggningar vi åsyftar och som inte alls står i motsättning till odling i mindre skala i kombination med exempelvis traditionellt jordbruk.

Mot den bakgrunden ber jag att få yrka bifall till herr Takmans reservation i anledning av jordbruksutskottets betänkande nr 36.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Det råder väl inget tvivel om att det finns goda förutsättningar för trädgårdsodling i Norrland. Det hade utskottet tillfälle att konstatera under den resa vi gjorde där uppe för något år sedan.

Det råder emellertid delade meningar om den form av trädgårdsodling som är den mest lämpliga för Norrlands vidkommande. Inom länsorganen i Norrbotten – länsstyrelsen, hushållningssällskapet, landstinget och även lantbruksstyrelsen – har man den uppfattningen att den naturligaste trädgårdsodlingen för Norrland är frilandsodling och att odling under glas närmast bör förekomma då det gäller blommor. Men blommor skapar ju inte något underlag för den förädlingsindustri som motionärerna och reservanten här är ute efter.

Som alla känner till är lantbruksstyrelsen huvudman för trädgårdsodlingen. Den har också varit remissinstans i detta ärende. Men lantbruksstyrelsen är av den uppfattningen att det tyvärr ännu finns för få företag i Norrland för att kunna trygga en fortsättning och ett vidmakthållande av en sådan förädlingsindustri som här åsyftas. Därför föreligger – säger lantbruksstyrelsen – vissa osäkerhetsmoment om huruvida man kan bygga upp en konkurrenskraftig odling och förädling på längre sikt. Det finns orter, säger man, som har betydligt gynnsammare betingelser men

Onsdagen den
31 oktober 1973

Trädgårdsanläggningar och en statlig konserv- och förädlingsindustri i Norrbotten

där man trots detta har svårt att kunna hävda sig mot den lågprisimport som sker från andra länder.

Som jag sade är man emellertid på länsplanet – landstinget, hushållningssällskapet och jag förmodar också lantbruksnämnden – intresserad av att försöka uppmuntra till ökade odlingar för att därmed på sikt kanske kunna skapa underlag för en sådan förädlingsindustri. En särskild arbetsnämnd har tillsatts som sysslar med detta och som har till uppgift att försöka komma fram till sådana åtgärder som motionärerna och reservanten syftar till. Man är alltså redan nu på det lokala planet fullt införstådd med det mål som motionärerna här har, och man försöker i den mån det är möjligt att realisera detta. Som jag nämnde har man från hushållningssällskapen gjort mycket omfattande undersökningar, och man har där också gjort upp ett program för en trädgårdsodling i framtiden.

Som herr Lövenborg också nämnde lämnar staten genom lantbruksstyrelsen stöd i olika former för trädgårdsnäringen. Det gäller rationaliseringar och det kan även gälla nyetableringar i företag, men det kan också gälla för nyetableringar på förädlingsidan. De regler vi har gäller i samma mån för Norrland som för övriga delar av landet. Men de måste givetvis mötas av ett initiativ på ort och ställe. Det måste finnas människor där uppe som frivilligt vill satsa på denna näring, men tyvärr har det visat sig att det inte finns sådant initiativ i tillräcklig utsträckning.

Motionärerna yrkar nu på en utredning av frågan. Från länsmyndigheternas sida har man emellertid sagt att någon utredning inte behövs. Om en utredning utöver den man redan har gjort skulle behövas kan erforderliga undersökningar göras på ort och ställe.

Jag vill gärna understryka att utskottet i sak ställer sig positivt till det syfte motionärerna och reservanten har antytt. Men vi har ansett att det betraktelsesätt länsorganen och länsmyndigheterna har är så pass övertygande, att man väl ändå får förutsätta att dessa ansvariga myndigheter på ort och ställe har både intresse och förmåga att bedöma de omständigheter, mot vilka detta problem skall ses och behandlas. Om man kan få fram ett ökat intresse för trädgårdsodling – vilket vi hoppas – bör detta möta det positiva ställningstagande det kan anses förtjänt av.

Det är på detta sätt man måste uppfatta utskottets betänkande, och jag ber att få yrka bifall till dess hemställan.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie säger att utskottet i sak är positivt inställt till de mål motionärerna uppställt, och det är ju alltid en tröst. Jag har argumenterat utifrån två synpunkter: dels har jag utgått från att man har utomordentliga förutsättningar för grönsaksodling och förädling i stor skala i Norrbotten och dels från att det behövs ökad sysselsättning. Jag är väl medveten om att sysselsättningsproblemet i Norrbotten inte löses genom att man odlar bär och grönsaker. Jag tycker dock att alla realistiska projekt bör prövas. Jordbruksutskottet har säkerligen med en viss bedrövelse kunnat konstatera hur stora arealer där uppe förvandlas till snårskog, människor går arbetslösa och världen svälter.

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Trädgårdsanlägg-
ningar och en
statlig konserv-
och förädlingsin-
dustri i Norrbotten*

Jag har med egna ögon sett inte bara det exempel som åberopas i motionen, från Övertorneå, utan också exempel från en annan del av Nordkalotten, och jag vet att den linje vi föreslår är fullt möjlig. Därför driver vi den också med en viss envishet. Nog tycker jag utskottet hade kunnat sträcka sig så långt som att biträda förslaget om en förutsättningslös utredning.

Herr Hansson i Skegrie säger att det måste finnas människor på ort och ställe. Ja, det sades också under landstingsveckan i Norrbotten, bl. a. av näringsutskottets ordförande herr Svanberg, som också är ordförande i landstinget. Han sade ungefär så här, att kan lämplig person skaffas fram, kommer regeringen att ställa upp med pengar. Han tillade att vi har en finansminister som själv sysslat med sådant arbete och som inte var ovillig att satsa på grönsaksodlingar.

Det är kanske synd att finansministern inte är här. Jag är nämligen övertygad om att det finns gott om lämpliga personer i Norrbotten, men det är pengarna som fattas.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Man får väl ändå utgå ifrån att de myndigheter som finns i Norrbotten, lantbruksnämnden, hushållningssällskapet och länsstyrelsen, känner sitt ansvar för näringslivet där uppe. Enligt vad vi kunde uppfatta vid våra kontakter med dessa organ är man mycket intresserad av att utveckla näringslivet på alla områden där det finns förutsättningar för detta. Det är möjligt att det så småningom blir fallet även inom trädgårdsnäringsen, men tyvärr har det hittills visat sig att folk inte självmant har börjat med trädgårdsodling i den utsträckning som herr Lövenborg och hans medmotionär önskar.

Motionärerna har tagit ett exempel från Sovjetunionen. Jag måste säga att det knappast går att utan vidare jämföra det med svenska förhållanden. Man har ju där ett helt annat ekonomiskt system. Bygger man upp industrier och företag och så att säga ställer dem gratis till någons förfogande, blir bilden litet annorlunda än när vi i vårt land och med vårt system startar företagsamhet. De liknelser som här har gjorts är alltså, menar jag, inte hållbara.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det är klart att vad som sker på Kolahalvön tilldrar sig i ett annat ekonomiskt system. Men det system som vi har i Sverige behöver inte innebära att vi inte kan gå in för stora statliga satsningar av det slag som vi här är inne på. Det kan vara lika naturligt som att staten satsar på att utveckla gruvhanteringen, järnframställningen eller något annat näringsområde.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 36 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 282
Nej — 16
Avstår — 2

§ 21 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 38 i anledning av motion om inrättande av ett nordiskt institut för biologisk bekämpning

Nr 39 i anledning av motioner angående förebyggande av kräftpest

Nr 40 i anledning av motion om undersökning av nedgången i ålfångsterna

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 22 Fritidsfiske

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 41 i anledning av motioner om fritidsfiske.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Denna fråga har tidigare behandlats flera gånger i riksdagen och den är alltså, som jag ser det, mycket aktuell. Därför borde en lösning komma till stånd med det snaraste.

Vi vet att 1969 års riksdagsbeslut innebar, såsom det sägs i utskottsbetänkandet, att åtgärder vidtogs för tillskapandet av ett system med lånegarantier till anordnande eller förbättring av fiskevatten, ökade bidrag till förrättningskostnaderna vid bildande av fiskevårdsområde samt en förstärkning av resurserna för rådgivning och annan serviceverksamhet. Vidare beslöts vissa ändringar i lagen om fiskevårdsområden och lagen om rätt till fiske i syfte att underlätta bildandet av fiskevårdsområden och skydda fiskbeståndet. Bl. a. tillerkändes staten och kommunen initiativrätt vid ansökan om bildande av fiskevårdsområde. Riksdagens beslut innebar en anslutning till uppfattningen att en ökning av tillgången på fritidsfiskevatten borde ske genom åtgärder som stimulerar till fler frivilliga upplåtelse för detta ändamål."

Det är gott och väl detta som skrivs i utskottsbetänkandet, men det har inte skett något nämnvärt. Efter riksdagsbeslutet har Sveriges fritidsfiskares riksförbund avgivit två skrivelser till jordbruksdepartementet. Dessa, säger utskottet, är under prövning inom departementet, och

ytterligare en utredning kommer att tillsättas inom kort. Man frågar sig verkligen hur länge vi skall vänta på en sådan utredning.

Det vi motionärer vill är att man genomför försök för att främja tillkomsten av större fritidsfiskeområden. Staten och länsstyrelserna måste ta initiativ till bildandet av sådana områden. Med nuvarande förhållanden har man det rent bedrövligt på en del ställen. Inom samma kommun kan det finnas ett flertal fiskeföreningar med fiskekort. Det är då många gånger svårt för dem som bor på platsen att hålla reda på gränserna för varje förenings fiskeområde, och hur svårt skall detta inte vara för dem som inte bor i kommunen, turister och övriga fritidsfiskare. Man kan råka ut för böter därför att man rent ofrivilligt överskridit ett områdes gränser på grund av att man inte känt till gränserna eller på grund av att de varit otydligt utmärkta.

Om det är svårt att hitta ett lämpligt område där man kan bedriva sådan försöksverksamhet som föreslås i motionen, vill jag nämna att det inom landskapet Härjedalen finns goda fiskevatten. Dit kommer också många turister och även fritidsfiskare. Där skulle det vara möjligt att anordna ett försöksområde. I Härjedalen finns för närvarande fem kommuner som efter nyår kommer att sammanslås till en kommun. Som jag ser det torde det inte möta något hinder att ordna ett försöksområde inom Härjedalen.

Då det gäller statens och bolagens fiskevatten borde dessa i större utsträckning än som nu sker användas för allmänt fritidsfiske och inte enbart nyttjas av privatpersoner.

Jag hoppas staten och länsstyrelserna hjälper till att snarast åstadkomma vad vi begärt i motionen. Det lönar sig föga att mot ett enhälligt utskott yrka bifall till motionen, men jag hoppas verkligen att ett försöksområde skall komma till stånd och att detta skall stimulera till efterföljd.

Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23 Lagstadgad rätt för arbetstagare till ledighet för studier

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 25 i anledning av motioner om lagstadgad rätt för arbetstagare till ledighet för studier.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Redan år 1968 när vänsterpartiet första gången motionerade om att rätt till tjänstledighet för deltagande i vuxenutbildning skulle lagstadgas skrev dåvarande andra lagutskottet att man delade vår uppfattning om att det är önskvärt att på olika sätt vidga möjligheterna till utbildning för vuxna. Man pekade bl. a. på det studiesociala stödet — i vilken fråga det då pågick utredning. Detta var ju helt korrekt, då det studiesociala stödet var en av de mest angelägna

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Lagstadgad rätt för
arbetstagare till
ledighet för studier*

punkterna i vuxenutbildningsfrågan. I debatten år 1968 hävdade vi från vpk att det andra viktiga problem som måste lösas utan dröjsmål, om det skall bli något helt med den genomförda vuxenutbildningsreformen, är rätten till tjänstledighet när så erfordras för vuxenstudier. Och beträffande detta problem pågick då inte ens någon utredning.

Vår motion från år 1968 utsändes på remiss, och jag vill i dag bara kort erinra om att LO i sitt remissyttrande skrev att man betraktade det som mycket väsentligt att tjänstledighet erhöles för att möjliggöra vuxenstudier. Sedan skrev man det nästan obligatoriska: *men* skulle vid utbyggnaden av vuxenutbildningen det uppkomma större svårigheter att erhålla tjänstledighet än vad hittills varit fallet bör lagstiftning övervägas.

Jag framhöll i 1968 års debatt – med stöd av de rapporter vi fått från arbetsplatserna – att det knappast kunde bli svårare än det var, vilket då var fallet, nästan omöjligt att få tjänstledighet för vuxenutbildning. Det ville man då inte tro på – det är glädjande att man begriper bättre i dag.

TCO skrev däremot i sitt remissyttrande 1968 att man på detta håll kunde tänka sig en utredning och därefter lagstiftning i frågan.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med en längre historieskrivning utan vill bara konstatera att utskottet alltså 1968 visserligen delade vår uppfattning men ansåg att frågan i första hand borde lösas genom avtal mellan berörda organisationer på arbetsmarknaden.

Att dåvarande andra kammaren följde utskottets hemställan och avlog vår motion behöver jag väl knappast tillägga. Motioner med samma innehåll har dock avslagits även efter år 1968.

Emellertid röstade vid voteringen år 1968 i andra kammaren 20 ledamöter för vår motion och 10 lade ner sina röster. För dessa ledamöter – liksom för oss gamla motionärer – är det nog mycket frestande att i dag spontant utbrista: Äntligen – trägen vinner!

Ty i dag – hela fem år efter vår första motion – skriver inrikesutskottet, som nu har hand om frågan, att en arbetsgrupp under ledning av statsrådet Lidbom söker lösa frågan. Därefter står det i inrikesutskottets betänkande: ”Förslag till lagstiftning i ämnet kan väntas inom kort.”

I vår motion 110 från i vintras yrkas ju på snabb utredning och förslag till åtgärder. Jag har därför givetvis i dag inte något yrkande. Jag vill bara slutligen uttrycka den förhoppningen att tidsangivelsen ”inom kort” i betänkandet verkligen också betyder inom kort, så att ytterligare tid inte går till spillo innan detta viktiga problem kan lösas.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24 Föredrogs

Inrikesutskottets betänkanden

Nr 26 i anledning av motion angående pensionsförmåner för E. G. B. Lindberg

Nr 27 i anledning av motion om återinförande av obligatorisk bostadsanmälan för utländsk medborgare

Nr 28 i anledning av motion om robotutvecklingen inom näringslivet

Trafikutskottets betänkande

Nr 15 i anledning av motioner angående Ventrafiken, m. m.

Civilutskottets betänkande

Nr 24 i anledning av motion om åtgärder för vidareutveckling av Ven

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Nr 123

Onsdagen den
31 oktober 1973

Ett gemensamt planeringsorgan för Malmöhus län och Kristianstads län

§ 25 Ett gemensamt planeringsorgan för Malmöhus län och Kristianstads län

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 25 i anledning av motion om ett gemensamt planeringsorgan för Malmöhus län och Kristianstads län.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Till civilutskottets betänkande nr 25 angående ett särskilt planeringsorgan för länsstyrelserna i Kristianstads län och Malmöhus län har vi centerpartister knutit ett särskilt yttrande. Vi har i och för sig inte någon från utskottsmajoriteten avvikande mening om hur motionen 1565 skall behandlas. Vi godtar de grunder som utskottet angett för att det inte är påkallat att begära att ett särskilt planeringsorgan inrättas mellan länsstyrelserna i Kristianstads län och Malmöhus län.

Med vårt yttrande har vi bara velat uttala en maning till varsamhet när det gäller hushållningen med naturresurserna inom det värdefulla och så känsliga område som alldeles speciellt sydvästra Skåne utgör. Vi har gjort det i anknytning till den aktivitet som centern visat när det gäller t. ex. behandlingen av länsdemokratifrågorna och det regionalpolitiska programmet. Med tanke på vad som nu håller på att hända i de där områdena anser vi att det är alldeles särskilt angeläget att påpeka, att man noga bör tänka igenom konsekvenserna av de åtgärder som vidtas från samhällets sida med hänsyn till de miljöpolitiska aspekterna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till civilutskottets hemställan.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Avsikten med vår motion i år, liksom med de likartade som avgivits av oss de tre senaste åren, har egentligen varit att peka på de negativa konsekvenser som uppstått genom den markerade befolkningsskoncentration som vi har fått uppleva i västra Skåne. Samtidigt har under hela 1960-talet en uttunning skett i de östra delarna av landskapet genom utflyttning.

Ingenting har gjorts av myndigheterna, förrän på den allra senaste tiden, för att råda bot på de här missförhållandena. Nu kan vi konstatera att länsstyrelserna äntligen har haft ett gemensamt planeringsmöte, och det är mycket tacknämligt att de till slut har kunnat komma sig för med

Onsdagen den
31 oktober 1973

Ett gemensamt planeringsorgan för Malmöhus län och Kristianstads län

detta. Jag vill uttala den förhoppningen, att det ger till resultat en jämnare arbets- och bebyggelseplanering över hela landskapet. På det sättet skulle man kunna undvika den här omtalade alltför starka koncentrationen i väster.

Trots att denna motion är avstyrkt kan jag konstatera att det har förts ett mycket utförligt resonemang om befolkningssiffror och om behovet av övergripande planering i regionen i det utskottsbetänkande som här föreligger. Utskottet säger sig ju också i princip dela uppfattningen om en samordning av viss planering över gränsen mellan länen.

Jag tackar naturligtvis för detta liksom för det särskilda yttrande som herr Grebäck här nämnde och som centerns representanter i utskottet har anfört. Därför kan jag mycket kortfattat hänvisa till vad som står att läsa i civilutskottets betänkande om detta. Jag tror att det kan vara en rätt hälsosam läsning för många. Det är ingenting som i princip motsäger nödvändigheten av att betrakta Skåne som en planeringsenhet.

Ännu viktigare, herr talman, blir detta om bron Malmö–Köpenhamn kommer till stånd. Jag anser att det då, om inte förr, blir helt nödvändigt att i de sydvästra regionerna införa etableringstillstånd för att i görligaste mån undvika en ännu värre befolkningsskoncentration än den vi nu har. På grund av de problem som då kommer att uppstå måste det kanske till särskild skyddslagstiftning för marken osv. i framtiden. År efter år kan man se hur god åkermark tas i anspråk för bebyggelse och permanentanläggningar. Vi måste kunna fördela till områden som bättre lämpar sig för bebyggelse än den bästa åkerjorden.

Även om man skulle vilja reducera – nu nämner jag de siffror som också står i betänkandet – den av sydvästra Skånes kommunalförbund beräknade folkökningen år 1985 på 570 000 invånare till ett tal som ligger mer i linje med vad länsstyrelsen beräknar, nämligen 520 000 invånare, innebär det ändå att man tar i anspråk ytterligare 2 500 hektar god åkerjord, som alltså tas från jordbruksproduktionen. Detta måste inge starka betänkligheter i en tid då all åker kommer att behövas för att producera livsmedel. Vi måste för framtiden vara rädda om den naturtillgång som god åkerjord utgör i detta land. Den är till skillnad från exempelvis malm och olja en helt ousinlig naturtillgång. Om man sköter åkerjorden så ligger den där och producerar, i sekel efter sekel, de produkter som är nödvändiga för människors uppehälle. Det gäller därför att varsamt hantera denna naturtillgång.

Den planering som hittills skett i kommunförbundens regi visar med önskvärd tydlighet, herr talman, att en övergripande planering är nödvändig. Om inte länsstyrelserna i framtiden blir de lämpliga organen för detta, så kan exempelvis landstingen träda till. De har i så fall en bättre förankring i den regionala befolkning som berörs av dessa förhållanden.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
31 oktober 1973

*En samordnad
politik för
landets skär-
gårdsområden*

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 26 angående motion om en samordnad politik för landets skärgårdsområden.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:881 av herr Wennerfors (m) vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att en parlamentarisk utredning snarast tillsattes i syfte att uppdra riktlinjer för en total och samordnad skärgårdspolitik för landets samtliga skärgårdsområden.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:881.

Reservation hade avgivits av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:881 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag vill med några ord bara markera den bestämda vilja som vi inom moderata samlingspartiet har att fortsätta vårt mångåriga arbete för att förbättra villkoren för glesbygdsmänniskorna i skärgårds- och kustkommunerna.

En hel del har gjorts för dem under de senare åren och hel del är på väg. Jag vet att skärgårdsborna sätter värde på detta, men jag förstår dem också när de, i betraktande av den likgiltighet som tar sig alldeles speciella uttryck mellan valen, ena dagen hoppas och andra dagen fruktar morgondagen. Det räcker inte att intressera sig för människornas problem under valår eller t. o. m. bara under valrörelserna.

Skärgårdsborna själva har bl. a. i Stockholms skärgård förstått att de framtida möjligheterna att bo och verka året om i skärgården i hög grad beror på dem själva, dvs. i vilken grad de gemensamt kan hävda sina önskemål och krav gentemot politiker, politiska partier och myndigheter. Jag tänker då på de skärgårdsföreningar som nu i flera år har varit verksamma i det område som jag mera känner till, vilka har blivit allt aktivare och som för övrigt myndigheter och politiker tar allt större hänsyn till. Man har varje år anordnat skärgårdsting. Men ett uttryck för att man inte är särskilt belåten med vad som har skett är det extra skärgårdsting som hölls i förra veckan på en ö ute i Stockholms skärgård, där många människor var samlade för att diskutera dagens problem. Det var framför allt livsmedelslagen som diskuterades, men utformningen av glesbygdstödet och många andra bekymmer för skärgårdsborna kom också upp i den sex- sju timmar långa debatten. Vid andra diskussioner i dessa områden liksom vid diskussionerna på det nyssnämnda tinget och inte minst på det ordinarie tinget i våras har det ju framhållits att man är speciellt orolig för vad de senaste markpolitiska besluten kommer att innebära för skärgårdsområdena.

Vi har menat att det borde tillsättas en utredning, och som svar har vi väl närmast fått detta besked: Varför skall det nu tillsättas en utredning

Ondsdagen den
31 oktober 1973

*En samordnad
politik för
landets skär-
gårdsområden*

när det är så många utredningar som varit verksamma? Ja, det har varit många utredningar, men det har inte kommit särskilt mycket ut av dem. Den allra senaste utredningen inom det område som jag känner till och där jag är verksam, dvs. Stockholms län, har nu pågått i flera år, och den tycks inte bli färdig under hösten.

Det är detta arbete som måste påskyndas. Men det är också något annat som gör att vi kvarstår vid vårt krav att det bör tillsättas en parlamentarisk utredning för att komma till rätta med dessa problem, och det är att det inte funnits och i dag inte finns någon utredning som berör samtliga kustkommuner och samtliga skärgårdskommuner i landet. Den utredning som utskottet i stor utsträckning hänvisar till är den utredning som pågår inom Stockholms län i länsstyrelsens regi, och det är inte riktigt detta vi avser när vi kräver en utredning.

Men ändå skall jag framföra min uppskattning över att utskottsmajoriteten uttalar sig en smula positivt över vårt synsätt. I utskottets skrivning står nämligen: "Det är i och för sig obesträtt att en samordnad planering över kommungränser och även över länsgränser kan vara lämplig inom vissa skärgårdsområden." Det är just vad vi menar; det finns verkligen ett starkt krav bakom det.

Slutligen skriver utskottet i betänkandets näst sista mening: "Någon åtgärd från riksdagens sida för att få till stånd en statlig parlamentarisk utredning beträffande skärgårdsfrågor i allmänhet är därför inte nu påkallad." Utskottet har alltså lagt till det lilla ordet "nu". Därför kan vi väl hoppas att så småningom få stöd för det krav som vi nu har ställt.

Herr talman! Jag yrkar givetvis bifall till vår reservation. Vi arbetar vidare med frågan, och om det är nödvändigt kommer vi tillbaka med vårt krav om en parlamentarisk utredning.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Jag kan gärna intyga att den reservation som moderaterna i utskottet har fogat till utskottets betänkande skiljer sig fördelaktigt från den motion som civilutskottet har haft att behandla. Reservationen är värdefull i många avseenden, och jag kan i långa stycken instämma i de påpekanden som där görs. Utskottet har också givit uttryck för detta, när utskottet skriver: "Det är i och för sig obesträtt att en samordnad planering över kommungränser och även över länsgränser kan vara lämplig inom vissa skärgårdsområden." Men vi har inte ansett det nödvändigt att nu begära en parlamentarisk utredning för att klara upp den samordnade planeringen. Framtiden får väl visa om det är nödvändigt att tillsätta en sådan utredning.

Som alla vet pågår det ute i kommunerna för närvarande ett intensivt planeringsarbete när det gäller hushållningen med våra naturresurser. Det är en planeringsverksamhet som man räknar med så småningom skall ge svar på frågan hur vi skall på bästa sätt utnyttja våra mark- och vattenresurser. Resultatet av det arbetet kommer givetvis sedan att sammanställas till program på länsnivå, och i det sammanhanget finns det då anledning att kritiskt granska dessa frågor och undersöka om det måste till alldeles speciella samordnade åtgärder för skärgårdsområdena.

Herr Wennerfors talade om moderata samlingspartiets oförtröttade

Onsdagen den
31 oktober 1973*En samordnad
politik för
landets skär-
gårdsområden*

arbete på att förbättra förhållandena för skärgårdsbefolkningen och att skydda miljön i skärgårdsområdena. Jag vet inte vad detta oförtröttade arbete har tagit sig för andra uttryck än i detta krav på en parlamentarisk utredning och i en kritik av de åtgärder som samhället i olika sammanhang vidtagit. Jag kanske i all blygsamhet får tala om att jag själv under min verksamhet i hushållningssällskapet, lantbruksnämnden och skogsstyrelsen i detta län har varit med om att starta en specialodlarförening i vårt skärgårdsområde, där vi har haft och alltjämt har en konsulent anställd för rådgivning till odlarna. Jag har också varit med om och aktivt medverkat till att uppmuntra fisket o. d. Det har alltså varit konkreta åtgärder. Men moderaternas insatser i det sammanhanget begränsar sig väl till detta utredningskrav, och hur den utredningen skall arbeta kan man läsa om i reservationen. Man begär en målinriktad parlamentarisk utredning som, säger man, måste få arbeta förutsättningslöst och inte vara bunden av dogmatiska allmänna riktlinjer, vare sig de faller inom markpolitikens, jordbrukspolitikens, regionalpolitikens eller annat område. Det låter ju utmärkt. Men i nästa sats säger man: "I ett sådant arbete kan i många sammanhang ledning hämtas från den utredning som utförts inom en av moderata samlingspartiet tillsatt arbetsgrupp för Stockholms skärgård." Jag förstår inte riktigt det logiska sammanhanget mellan de här bägge satserna. Tillsätter man en parlamentarisk utredning så skall den väl vara allsidigt sammansatt. Om den lägger moderata samlingspartiets utredning om Stockholms skärgård till grund för sitt arbete kan man väl inte säga att den är förutsättningslös och att den inte är dogmatiskt bunden. De där bägge satserna rimmar inte riktigt. Jag har en annan uppfattning om hur en målinriktad parlamentarisk utredning skall arbeta förutsättningslöst än herr Wennerfors tydligen har.

Jag vill gärna innan jag slutar mitt anförande instämma med herr Wennerfors i att det finns all anledning att med uppmärksamhet följa vad som händer i det nu pågående planeringsarbetet som berör våra skärgårdsområden och att kritiskt granska de förslag som kommer fram. Sedan får vi väl återkomma om det visar sig att speciella åtgärder är nödvändiga för att uppnå goda resultat när det gäller planeringen i dessa områden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till civilutskottets betänkande nr 26.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har mycket stor respekt för många av de insatser herr Grebäck gjort på detta område, icke minst dem han själv påminde oss om.

Herr Grebäck sade att moderaterna inte gjort särskilt mycket på detta område — de begränsar sina insatser till att begära en utredning. Nu ser man det nog inte riktigt på det sättet i de berörda områdena, framför allt inte när det gäller de markpolitiska beslut som fattades i det här huset för en hel del månader sedan. På det området är kanske inte herr Grebäcks insatser riktigt lika uppskattade av skärgårdsborna och människorna runt om i kustkommunerna som de insatser vi har gjort. Bakgrunden till vårt krav i dag är självfallet också den behandling av markpolitiken som vi fått uppleva under de senaste åren.

Onsdagen den
31 oktober 1973

*En samordnad
politik för
landets skär-
gårdsområden*

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är naturligtvis medveten om att mina insatser när det gäller lagstiftningen på markpolitikens område i vissa avseenden inte är så särskilt uppskattade i skärgårdsområdena, speciellt inte i Stockholms läns skärgård. Men det beror i väsentlig utsträckning, skulle jag tro, på den "upplysningsverksamhet" som herr Wennerfors har bedrivit ute i skärgårdsområdena. Jag vill säga herr Wennerfors att jag med stor tillförsikt motser framtidens dom i det avseendet.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam att herr Grebäck ändå kallar det jag har bedrivit för upplysningsverksamhet. Jag har också, herr Grebäck, uppmanat så många som möjligt att läsa riksdagshandlingarna. De har också spritts där ute – jag har själv medverkat till det. Skärgårdsborna har alltså själva kunnat läsa vad herr Grebäck både sagt och gjort i detta hus, och det kanske har medverkat till att de i detta avseende är tveksamma. Jag vet att de mycket uppskattar herr Grebäcks insatser i andra avseenden, men när det gäller markpolitiken och ersättningsfrågorna är de tveksamma, och det utan min s. k. upplysningsverksamhet.

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wennerfors var tacksam för att jag använde ordet upplysningsverksamhet. Jag ber bara att få tillfoga ett par citationstecken kring det ordet.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Jag tillhör också de riksdagsmän från Stockholms län som är intensivt engagerade i skärgårdsproblemen. Jag jobbar med dem praktiskt taget dagligen på olika nivåer. Särskilt iögonfallande är att dessa problem är synnerligen mångfasetterade. Man möter nästan alla samhällsproblem fokuserade på ett enda geografiskt område.

Under det senaste året har jag haft särskilt rika möjligheter att verka i den skärgårdsutredning som länsstyrelsen i Stockholms län står som huvudman för. Utredningen håller just nu på att slutjustera sitt huvudbetänkande. I den utredningen har man valt den mycket intressanta och inte helt vanliga metoden att låta företrädare för den berörda befolkningsgruppen få ett mycket starkt inflytande. Utredningsarbetet har också, trots att Alf Wennerfors inte har uppmärksammat det, avsatt en mängd intressanta delresultat, bl. a. viktiga avsnitt i Länsprogram 70 för AB-län.

Den här utredningen är av sådan omfattning och sådan art att den kommer att bli vägledande för motsvarande utredningar i andra skärgårdsområden i landet. Det leder till att det kanske inte i dag finns ett så starkt behov av en rikstäckande planering av skärgårdsområdena som det fanns år 1968, när jag i riksdagen motionerade just om särskild planering av utvecklingen i skärgårdsområdena. Redan då hänvisade riksdagen till de möjligheter som länsstyrelserna hade att bedriva regional planering, och på basis av det uttalandet satte länsstyrelsen i Stockholms län i början av januari 1969 i gång med den här utredningen.

Onsdagen den
31 oktober 1973

*En samordnad
politik för
landets skär-
gårdsområden*

Moderaterna tog upp de bärande tankarna i min motion från 1968, garnerade dem med diverse markpolitiska funderingar som jag inte helt kan instämma i och har sedan drivit den här frågan i riksdagen parallellt med att det praktiska utredningsarbetet redan har pågått. Den här metodiken tillämpade man för övrigt, herr talman, även när det gällde det politiska programskrivandet. Folkpartiet i Stockholms län lade 1970 fram en programskrift rubricerad En levande skärgård. 1971 lade moderaterna i Stockholms län fram en programskrift rubricerad En levande skärgård. Målsättningen är man alldeles uppenbart helt överens om härvidlag.

Mina mycket omfattande kontakter med skärgårdsbor i anslutning till skärgårdsutredningsarbetet och mycket annat av det jag sysslar med som har skärgårdsanknytning har givit mig en entydig erfarenhet. Skärgårdsborna säger samstämmigt i dag: Det utreds för mycket, det görs för litet. — I det läget erbjuder moderata samlingspartiet en ny utredning. Talesättet om stenar i stället för bröd faller en lätt i tankarna.

Jag är också litet förvånad över Alf Wennerfors intresse för den pågående skärgårdsutredningen i Stockholms län. Det intresset är ganska ljumt och inte alltid särskilt positivt.

När Alf Wennerfors talar om politikernas likgiltighet mellan valen vet jag inte riktigt vem han åsyftar, men jag har själv uppmärksammat att jag med mina kontinuerliga kontakter med skärgårdsproblemen just i valrörelserna särskilt ofta träffat på moderata politiker. Jag har möjlighet att se det, eftersom jag jobbar kontinuerligt med frågeställningarna.

En ny utredning nu skulle, som jag bedömer det, innebära nytt uppskov med lösandet av det problem det här gäller. Vi kan tänka oss vad som skulle hända om man nu tillsatte en övergripande utredning för landets alla skärgårdsområden. Vad skulle hända? Jo, när exempelvis framställningar från länsstyrelsen i Stockholms län görs, baserade på den skärgårdsutredning som inom kort är klar, kommer Kungl. Maj:t att hänskjuta dem till den sittande utredningen, och sedan dröjer det eviga tider innan man kan få något ställningstagande. Det gäller exempelvis de framställningar som för länge sedan har gjorts av länsstyrelsen i Stockholms län om vissa former av glesbygdsstöd till Stockholms skärgård. Den frågan är alltså aktualiserad och ligger hos Konungen för ställningstagande.

Det bör väl här noteras att det råder en betydande samstämmighet i många sakfrågor när det gäller skärgårdsproblemen. Vad som behövs nu är att låta den samstämmigheten ge konkreta resultat och inte leda till nya utredningar. Det gäller t. ex. att göra det bästa möjliga av gällande lagstiftning. Det må vara att vi inte gillade den lagstiftningen när den en gång antogs, men jag tycker personligen att det är viktigare att göra det bästa möjliga av gällande lagstiftning än att använda skärgårdsproblemen som slagträn i den rikspolitiska debatten.

Herr talman! Detta resonemang leder mig till slutsatsen att det viktigaste för skärgårdarna nu inte är ytterligare utredningar utan konkreta resultat, och sådana befrämjas inte av ett bifall till reservationen på den här punkten.

Onsdagen den
31 oktober 1973

*En samordnad
politik för
landets skär-
gårdsområden*

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Herr Sören Norrby vittnar här om sina kontakter i skärgården och om att folk nu säger att det utreds alldeles för mycket. Ja, jag har också hört detta, och jag nämnde det i mitt inlägg framme i talarstolen.

Men vad beror detta på, herr Norrby? Jo, det beror på det sätt varpå utredningsarbetet har bedrivits! Därom har vi fått besked i flera omgångar sedan 1969 och 1970 och om att utredningen skulle komma med sitt betänkande, men det har inte syntts till. Vad har t. ex. hänt med den utredning som just pågår och som vi så länge har blivit utlovade ett betänkande från? Jo, i juni månad – några månader före valet – fick vi slutkapitlet i detta betänkande; men vi fick inte hela betänkandet. Detta är en metod som jag inte tror mig ha hört talas om tidigare. Ni sätter stor tilltro till den här utredningen, och jag hoppas att den skall komma med många goda uppslag om hur problemen skall lösas. Det skulle vidare vara av intresse att få veta när hela betänkandet kommer. Kan vi räkna med att den kommer före årsskiftet? Eller under nästa år? Före nästa valrörelse?

Sedan vill jag gärna säga att herr Sören Norrby inte tillhör de politiker som syns ute i dessa områden bara när det pågår valrörelse eller när det är valår. Han tillhör dem som verkligen allvarligt intresserar sig för de här problemen; under mellanvalsåren kan vi visserligen ha olika uppfattningar på en del punkter om hur problemen bör lösas, men Sören Norrby vill på allt sätt – så har jag uppfattat både av vad han säger och av vad han har gjort – göra sitt allra bästa för att vi skall få en levande skärgård.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Alf Wennerfors refererar 1970 års utfästelse om ett utredningsbetänkande. Det har tydligen gått honom helt förbi att det kom ett delbetänkande från skärgårdsutredningen i Stockholms län då, med en inventering och en skiss till handlingsprogram. Det har alltså kommit ett delbetänkande med mycket viktiga resultat, som t. ex. har utgjort underlag för länsstyrelsens Länsprogram 70. Löftet hölls alltså; det kom ett material då.

Sedan har utredningsarbetet bedrivits med sikte på ett slutbetänkande före årsskiftet 1972-1973 – jag var den i utredningen som hårdast drev det kravet – men det visade sig att det tillkom mängder av nya frågeställningar, som man vid det omfattande kontaktarbetet med olika intressenter ville ha belysta i utredningen. Därigenom kom slutbetänkandet att skjutas något framåt i tiden.

Detta utredningsarbete har bedrivits med en metodik som är litet ovanlig för ett offentligt utredningsarbete. Man har haft referensdiskussioner i mycket större omfattning än vad som är vanligt, delpromemorior har gått ut som diskussionsmaterial, och man har också valt att redovisa, inte avslutningskapitlet utan närmast inledningskapitlet, dvs. sammanfattningen av det som utredningen nu kommer med inom kort, före årsskiftet.

Jag kan alltså lugna Alf Wennerfors på den punkten. Slutjusteringen av detta material pågår och kommer att vara klar före årsskiftet.

Onsdagen den
31 oktober 1973

Ändrade bestämmelser för värmeisolering i fastigheter

Som jag sade tidigare bedömer jag det så att den utredning avseende skärgårdproblemen i Stockholms län som då föreligger kan vara vägledande för motsvarande planering i andra delar av landet och därigenom tjäna det syfte som reservanterna eftersträvar. Det innebär då att vi inte behöver starta något nytt utredningsarbete utan kan koncentrera oss på att lösa de faktiska problemen.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Den utfästelse som vi fick 1970 gällde ett slutbetänkande och förslag till åtgärder. Den gällde inte att vi skulle få ett delbetänkande, en inventering och en skiss till handlingsprogram. Jag är ledsen att behöva säga det, men jag fick den uppfattningen då att vi verkligen skulle få ett slutbetänkande med förslag till åtgärder. Det kom inte. Arbetet fortsatte, och vi har ännu inte fått det utlovade betänkandet. Nu är jag glad över att vi kan hoppas på att det skall komma före årsskiftet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Wennerfors och Adolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	259
Nej	—	36
Avstår	—	4

§ 27 Ändrade bestämmelser för värmeisolering i fastigheter

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 27 angående motion om ändrade bestämmelser för värmeisolering i fastigheter.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Energifrågorna har i dagarna fått större aktualitet än kanske någonsin tidigare på grund av den Mellanösternkris vi upplever. Jag vill inleda detta anförande med att citera litet ur motionen nr 60

Onsdagen den
31 oktober 1973

Ändrade bestämmelser för värmeisolerering i fastigheter

som herr Hörberg och jag väckte i våras:

”Enligt nyligen gjorda beräkningar tror man att uppvärmningen av våra bostäder inom några år kommer att kosta 2 miljarder per år.” — Detta var alltså före dagens inflammerade situation på oljemarknaden. — ”Huvudparten av dessa kostnader betyder påkänningar på handelsbalansen. Man har också beräknat att ungefär en fjärdedel av dessa uppvärmningskostnader går förlorade till följd av värmeförluster genom glasade partier, ytterväggar, tak m. m. Mot denna bakgrund synes det angeläget att man på allt sätt söker begränsa dessa värmeförluster. Om man kunde reducera förlusterna till hälften, skulle detta betyda en samhällelig besparing på i runda tal 250 miljoner kronor per år.

Det har också från olika håll efterlysts kompletterande byggnadsbestämmelser om *högsta* tillåtna k-värden för såväl ny- som ombyggnadssektorn.

I sammanhanget bör kanske noteras att flertalet av de isoleringsmaterial, som brukar komma till användning, tillverkas inom landet och är relativt billiga. Ökade byggnadskostnader på grund av skärpta bestämmelser för isolering och ventilation torde därför ej innebära någon påtaglig påkänning för valutareserven. Därtill kommer att dylika åtgärder skulle kunna öka antalet arbetstillfällen inom landet.”

Jag har citerat detta för att ge bakgrunden till att vi motionerade.

Jag skulle också vilja redovisa ett uttalande, som Mr Russel — chef för Westinghouses avdelning för byggnadsmiljösystem — gjorde vid en konferens i Portland, Oregon, för ett halvår sedan. Russel sade ”att 90 procent av dagens nybyggen, vid full beläggning, endast arbetar på en energiförbrukningsnivå av mellan 60–80 procent av den fulla kapaciteten. Detta slöseri med den elektriska energin har pågått de senaste 15–20 åren. Med dagens planeringsmöjligheter skall ett byggnadskomplex kunna arbeta inom 95–99 procent av full kapacitet — vid total beläggning och högsta effektivitet.”

Jag vill dessutom redovisa en intervju i tidningen Byggnadsindustrin med teknologie licentiaten Arne Elmroth och professor Ingemar Höglund, båda vid tekniska högskolan. I intervjun heter det bl. a.:

”Ett mått på isoleringens betydelse anför Ingemar Höglund från två identiska och obebodda provhus som uppförts i Skövde. Det var småhus med ytterskal av tegel. Det ena huset hade isolerats enligt gällande normer, det andra hade getts en optimal isolering.

I det bättre isolerade huset krävdes bara 72 procent av energiåtgången för att hålla samma grad av uppvärmning som i det normaliserade huset. Det betydde således en värmebesparing på ca 40 proc.

Efter analys av bl. a. inverkan av solinläckning, köldbryggor, ofrivillig ventilation osv. kunde vi konstatera att värmegenomgången genom väggarna var direkt proportionerlig mot de båda husens k-värden.

Med andra ord: varje centimeter isolering kunde utnyttjas för energibesparing, sammanfattar Ingemar Höglund. Men förutsättningar var då att husen var väl byggda och att isoleringen var riktigt utförd.” Han redovisar också att det är speciellt viktigt med goda takbjälklag och samtidigt att varje grads sänkning av boendetemperaturen medför en värmebesparing på drygt 5 procent.

Onsdagen den
31 oktober 1973

*Ändrade bestämmelser för värmeisoleri-
ng i fastigheter*

Jag skulle också vilja återge några synpunkter från Alvar Östman hos Svenska riksbanken. Jag hoppas att jag på bildskärmen kan få en redovisning av vilka faktorer han anser särskilt betydelsefulla för energiåtgången. Energianvändningen har nämligen ökat med 6 à 7 procent varje år under senare år. Det är en trend som måste brytas. Han säger därför följande.

För det första når man den största effekten om man sänker inomhustemperaturen en smula. För det andra – och det är väsentligt, eftersom det framför allt är detta vår motion pekat på – krävs en bättre isolering. För det tredje kan man få en bättre driftekonomi genom att reglera bränslepannor och annat. För det fjärde kan man genom värmeåtervinning i ventilationssystemet spara en hel del. Man kan också minska tappvattenåtgången. Till sist förordar han individuell energimätning. Just att man har frångått individuell energimätning har visat sig öka energikonsumtionen synnerligen kraftigt.

Civilutskottet har ägnat vår motion ett betydande intresse och bl. a. remitterat den både till statens planverk och till Ingenjörsvetenskapsakademien. Det är naturligtvis för oss motionärer synnerligen glädjande att i båda remissyttrandena framhålls att en utredning i frågan är befogad. Man föreslår också att energiprognosutredningen, som redan är på gång, skall verkställa den utredningen. Det gläder mig också att utskottet numera inhämtat att energiprognosutredningen kommer att till sig knyta referensgrupper bl. a., som det står i betänkandet, ”för att studera isoleringens och ventilationens betydelse och sålunda behandla de tekniska och ekonomiska aspekter som berörs i motionen”.

Jag vill avslutningsvis säga att det med hänsyn till den energikris som vi faktiskt står inför är angeläget att dessa utredningar sker med skyndsamhet så att man får fram förslag så fort som möjligt. Det är bara beklagligt att vi har byggt så många bostäder som vi gjort under en lång period utan att ha sett över k-värdena. Det är samtidigt angeläget att man inför den upprustning av äldre bostäder, som inte minst jag hoppas skall komma till stånd, skapar bättre normer än de nuvarande.

Herr talman! Genom vad utskottet har anfört om energiprognosutredningens avsikt att ta itu med dessa problem är syftet med vår motion tillgodosett, varför jag inte har något yrkande.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Jag begränsar mig till att citera utskottet, när det säger: ”Energi- och prognosutredningen kommer att behandla de frågor som motionärerna önskar få ytterligare utredda.” Det gäller även de kompletteringar som herr Torwald här anfört till motionen i fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 27.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28 Föredrogs civilutskottets betänkande nr 28 i anledning av propositionen 1973:132 med förslag till lag om lokal kristidsförvaltning, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 29 Interpellation nr 141 om anvisningar av byggnadsstyrelsen rörande
brunnsborrning

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDIN (m), som yttrade:

Herr talman! Rent och gott hushållsvatten är en angelägen fråga för landets samtliga hushåll. Inom tätbebyggelse löses vattenfrågan av kommunerna, som ofta har betydande svårigheter och kostnader för att tillhandahålla vatten av god kvalitet i tillräcklig mängd.

För alla som bor utanför planområden är vattenfrågan oftast en enskild angelägenhet, som kan vara både kostsam och tekniskt svårlöst. Tidigare vattentäkter kan bli otillräckliga eller olämpliga genom ökad förbrukning, sjunkande grundvattenstånd eller föroreningar av skilda slag. Det finns därför ett stort behov av att skaffa fram nya vattentäkter både i samband med nybyggnad av bostäder och för redan befintlig bebyggelse.

Det blir allt vanligare att vatten för enskilt behov skaffas genom att borra i berg, ofta till ansevärt djup. Det borrar varje år mellan 8 000 och 10 000 brunnar i Sverige för en ungefärlig kostnad av 50 miljoner kronor. Kostnaden för den enskilda brunnen blir alltså i medeltal 5 000 à 6 000 kronor. Härtill kommer kostnader för pump och ledningar, elinstallation m. m. Det rör sig alltså om betydande kostnader för t. ex. en villaägare eller lantbrukare och därtill en kostnad som är omöjlig att i förväg beräkna. Ibland finner man gott och rikligt vatten på ringa djup, i andra fall får man borra 100 meter eller mer för att få vatten och då blir kostnaden avsevärd. Stundom kan man trots djupa borrhål över huvud taget inte få något vatten men får ändå en stor kostnad. Någon garanti för att man får vatten genom bergborrning kan nämligen ingen brunnsborrare ge. Även om sådan garanti utställs har beställaren anledning att vara misstänksam. Genom den ökade efterfrågan på bergborrning har nämligen på marknaden förekommit en hel del mindre ansvarskännande brunnsborrare som inte varit så noga med att fullgöra garantiernas utfästelser.

Huvuddelen av verksamheten ombesörjes dock av ansvarskännande företag som gör allt för att utföra ett kvalitativt gott arbete och för att betjäna kunderna på ett korrekt sätt. Man kan emellertid inte komma ifrån att brunnsborrningen hör till de verksamheter där särskilt stora krav måste ställas på verksamma företag. Det är svårt eller omöjligt för icke fackmän att kontrollera borrhålets lämpliga placering, borrhålets diameter på djupet, borrhålets rakhet etc. Det är också lätt för en entreprenör att förorsaka obotlig skada genom t. ex. oljespill i samband med borringar, vilket tyvärr inte är helt ovanligt.

Konsumenten har all anledning att gardera sig emot ett otillfredsställande arbete genom förhandskontroll av företaget, bl. a. innefattande att vederbörlig försäkring tecknats.

Kommunernas byggnads- och hälsovårdsnämnder har ett betydande ansvar för vattenförsörjningen i tätbebyggda områden, där konsumenterna garanteras gott vatten till ett rimligt pris lika för alla. Priset är ofta subventionerat, även om man i princip anslutit sig till självkostnadsprincipen. För dem som bor utanför tätort varierar vattenkostnaden mycket

och ställer sig oftast betydligt högre än för tätortsbon.

Inom flera kommuner utbetalas enligt uppgift särskilda bidrag för brunnsborrning, vilket också från rättvisesynpunkt kan anses vara rimligt. Härvid tillämpas som regel särskilda villkor, innebärande lämplig kontroll av hur borringen utföres. Det skulle vara värdefullt om byggnadsnämnderna, oavsett om kommunala bidrag utgår eller ej, kunde erbjuda konsumenterna inom kommunerna en sådan service i samband med brunnsborrning. Genom att inom nämnderna tillgänglig expertis sålunda anlitas skulle en garanti kunna skapas för att brunnsborringen utföres på ett riktigt sätt.

Genom en sådan medverkan skulle man bidra till en sanering av branschen och till att undvika de nu alltför vanliga fallen av otillfredsställande resultat som drabbat vissa konsumenter mycket hårt. För att underlätta för kommunerna att biträda i här berörda avscenden borde byggnadsstyrelsen lämpligen kunna utarbeta förslag till anvisningar i samband med brunnsborrning att tillställas samtliga kommuner.

Med stöd av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att underlätta för kommunerna att erbjuda erforderlig service till de konsumenter som på egen bekostnad tvingas skaffa vatten med utnyttjande av den alltmer anlitade bergborrningsmetoden genom att uppdraga åt kungl. byggnadsstyrelsen att utarbeta anvisningar för ändamålet?

Denna anhållan bordlades.

§ 30 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 7 november—14 december 1973 på grund av uppdrag som medlem av svenska FN-delegationen.

Stockholm den 31 oktober 1973

Birger Möller

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 31 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 174 angående förenklad handläggning av skolbyggnadsärenden m. m.

§ 32 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 2074 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 2075 av herr *Jansson m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:135 angående vissa organisationsfrågor rörande armén

Nr 2076 av herr *Johnsson i Blentarp m. fl.*

Nr 2077 av fru *Lundblad m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:146 angående

Nr 123

Onsdagen den
31 oktober 1973

godkännande av överenskommelser mellan Sverige och Danmark om dels fasta förbindelser över Öresund, dels flygtrafikledningstjänst m. m. med anledning av tillkomsten av en dansk flygplats på Saltholm, m. m.

§ 33 Kammaren åtskildes kl. 13.41.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert